

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bethlehem in de Bangert : een historische en archeologische studie naar de ontwikkeling van een vrouwenklooster onder de Orde van het Heilig Kruis in het buitengebied van Hoorn (1475-1572)

Schrickx, C.P.

Citation

Schrickx, C. P. (2015, May 19). *Bethlehem in de Bangert : een historische en archeologische studie naar de ontwikkeling van een vrouwenklooster onder de Orde van het Heilig Kruis in het buitengebied van Hoorn (1475-1572)*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/33034>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/33034>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/33034> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Schrickx, Christianus Petrus (Christiaan)

Title: Bethlehem in de Bangert : een historische en archeologische studie naar de ontwikkeling van een vrouwenklooster onder de Orde van het Heilig Kruis in het buitengebied van Hoorn (1475-1572)

Issue Date: 2015-05-19

Bijlage 1

Lijst van zusters van Bethlehem

	Naam	Professie	Overlijden	Opmerkingen
1	Suwe Gerijts	-	06-07-<1494	eerste mater
2	Claer Jans	29-01-XXXX	1517	een van de eerste vier zusters
3	Maritgen Gerijts	<1482	-	treedt 06-03-1482 uit
4	Brecht Symens	30-01-1492		
5	Alijt Dircs	<1494	13-07-1521	mater
6	Aannes	11-01-1500		
7	Hillegont Wouters	<1507	02-12-1548	mater, d.v. Wouter Claesz. van Avenhorn en Griet IJsbrants
8	Meijnu Everts	08-07-1510		
9	Marij Aernts	20-12-1510		
10	Katrijn Jans	13-10-1512	>1529	d.v. Johannes Sijmonsz. Boeners van Wognum en Dieuwer
11	Katrijn Melijs	06-05-1513		
12	Agnes Willems	08-06-1513		
13	Geert Jans	07-09-1513		
14	Lisbeth Jacops	18-04-1518		
15	Marij Jacops	25-07-1520		
16	Katrijn Jacop	31-12-1520		
17	Alijt Pieters	15-02-1521		
18	Claer Meynnerts	16-04-1521		
19	Kunier Pieters	01-03-1522		
20	Aecht Wouters	04-03-1522		
21	Griet Claes	12-03-1522		
22	Else Henrixsen	<1523	02-09-1549	ondermater
23	Maritgen Gerijts	26-04-1524		
24	Henrick Claes	18-03-1525		
25	Katrijn Floris	21-10-1525		
26	Griet Jans	16-12-1526		
27	Geert Pieters	08-03-1527		
28	Dieu(wer) Gerbrants	20-09-1528		
29	Aecht Floris	<1529	>1529	in 1529 46 jaar oud (geb. ca. 1483)
30	Aef Willems	<1529	>1529	brouwster
31	Clara Gerijts	<1529	>1529	koemaagd
32	Dieuwer Pieters	<1529	29-01-1549	procuratrix
33	Lijsbet Jans	<1529	>1529	poortmaagd, in 1529 72 jaar oud (geb. ca. 1457)
34	Engel Willems	24-03-1530		
35	Ave Pieters	26-08-1530		
36	Eelken Nannus	25-09-1530		
37	Marij Pouwo	08-12-1531		
38	Anna Pieters	14-07-1533	12-05-1604	in 1603 88 jaar oud (geb. ca. 1515)
39	Magdalena Reijners	08-02-1534		
40	Katrijn Jans	17-06-1534	14-12-1546	uit Edam
41	Stijne Harmens	25-08-1534		
42	Luijdu Peters	20-09-1534		
43	Gerbrich Symins	11-01-1536		
44	Anna Jacops	<1537?	-	treedt 28-01-XXXX uit
45	Hilgont	10-01- <1537?		
46	Else Symens	11-02- <1537?		
47	Eelke Sickes	25-04- <1537?		
48	Gerbents	29-04- <1537?		
49	Aechte Broers	23-06- <1537?		
50	Tecla Jans	27-07- <1537?		
51	Hilgont Ridwerts	09-08- <1537?		
52	Aecht Willems	14-08- <1537?		
53	Geert Luijtges	30-09- <1537?	weduwe	
54	Iel Jacops	24-10- <1537?		
55	Ymme Dodes	07-11- <1537?		

56	Katrijn Meynerts	05-04-1538		
57	Barber Barens	15-12-1538		
58	Beel Jacobs	24-03-1539		
59	Lijsbeth Jans	19-12-1539		
60	Katrijn Jacobs	21-02-1541		
61	Anna Joesten	06-03-1541		
62	Dieu(wer) Tymens	20-03-1541		
63	Stijn Jans	23-10-1541		
64	Gheert Lamberts	14-08-1542	>1570	mater
65	Nel Lammerts	14-08-1542		dochter van Geert (Lamberts)
66	Eva Symens	06-01-1543		
67	Aechte Florijs	15-05-1544		
68	Geert Pouwels	30-06-1544		
69	Katrijn Pieters	05-12-1544	>1610 en <1615	in 1603 79 jaar oud (geb. ca. 1524)
70	Lijsbeth Pelgerms	25-03-1545		
71	Anna Jans	06-06-1547	>1577 en <1597	
72	Dieu(wer) Remmens	<1548	28-02-1548	
73	Cuneer Gerits	<1549	13-05-1549	
74	Trijn Claessen	<1549	25-09-1549	
75	Aechte Jacobs	12-04-1555		
76	Anna Floris	31-01-1557		
77	Dieu(wer) Dircs	31-01-1557		
78	Ave Pouwels	01-02-1557		
79	Trijn Willems	17-12-1558		uit Blokker
80	Syberych Martens	25-01-1559		
81	Agnieta Claes	28-04-1559		
82	Stien Jacobs	23-04-1560		
83	Welmoet Jacop Gripges	<1562	13-01-1606	lijfrente in Edam, in 1603 65 jaar oud (geb. ca. 1538)
84	Neel Claes	03-02-1565		
85	Enghel Jans	12-04-1565		
86	Magdalena Arents	<1569	24-03-1610	uit Haarlem, in 1603 58 jaar oud (geb. ca. 1545)
87	Marij Jans	24-02-1571	>1618	uit Hauwert, in 1603 56 jaar oud (geb. ca. 1547)
88	Anna Gerts	02-03-1573		
89	Marij Arents	30-03-1573		
90	Geert Jans	<1573	1602/1603	trouwt na 1572 met Claes Gosensz.
91	Geert Cornelis	<1573	>1577 en <1597	
92	Lijsbeth Sijbrants	<1573	>1577 en <1597	
93	Trijn Heijnis	<1573	>1577 en <1597	
94	Trijn Nannings	<1573	>1599 en <1601	
95	Griet Willems	<1573	1599/1601	alias Griet moer
96	Duijff Outgerts	<1573	13-03-1606	uit Oudendijk, in 1603 74 jaar oud (geb. ca. 1529)
97	Neeltgen Cornelis	<1573	09-03-1609	in 1603 68 jaar oud (geb. ca. 1535)
98	Neeltgen Jans	<1573	1616/1617	in 1603 65 jaar oud (geb. ca. 1538)
99	Griette Reijners	<1573	10-08-1617	in 1603 55 jaar oud (geb. ca. 1548)
100	Neeltgen Jaspers	<1573	>1618	in 1603 64 jaar oud (geb. ca. 1539)
101	Griette Reijers	<1573	>1618	in 1603 57 jaar oud (geb. ca. 1546)

Bijlage 2

Memorieboek en statutenboek van Bethlehem uit 1537

Oxford, KC : 28¹

Dyt boeck hoert toe den cloester toe Beettlehem. Ende dat heeft daer gheschreven broeder Herman van Doesborch² professijt in dat cloester geheijten pontisceli³ ghelegen in dat lant van Guijlijck.

Ende begeert vrentelijck zuver alre ghebederen. Geschreven int iaer ons heren duijsen V^e ende XXXVII.

Item dit cloester bettelehem is bego(n)ne(n) int iaer ons here(n) M vier^c ende LXXVII in de maije maent⁴

Bijlage 2.1 Kalender en memorieboek

[fol. 1r]

Hier begint dat memori boeck

Januarius maent

a Die besnijdenisse ons(er) heeren

b Sinte Steve(n)s octave

c Sinte Joha(n)nes oct(ave)

d Der o(n)nosele kind(er) oct(ave)

e Vigilia

f Dartienen dach

Onse suster Eva Syme(n)s professijt int jaer XVc en(de) XLIII

g Ysydorus biscop

a Severin confessoer

b Juliaen martel(aer)

[fol. 1v]

c Paulus die eerste hermyt

Suster Hilgont

d

Aa(n)nes p(ro)fessijt int gulden jaer van XVc

Onse sust(er) Gerbrich Symi(n)s p(ro)f(essi) int jaer XVc en(de)

XXXVI

e Satirus paeus

f Dartiene(n) oct(ave)

g Ponciaen m(a)r(telaer)

Onse mede broeder Douwe

- 1 Bij de transcriptie is zoveel mogelijk aangesloten bij de oorspronkelijke spelling en interpunctie (een diplomatische transcriptie). De interpunctie zoals die in het handschrift staat, is zoveel mogelijk gehandhaafd. Voor de leesbaarheid is soms interpunctie (punt of komma) toegevoegd. Omdat bij het handschrift van Herman van Doesborch zeer moeilijk een onderscheid valt te maken tussen een y en een ij, is ervoor gekozen bij twijfel in de transcriptie aan te sluiten op de moderne uitspraak. In geval van een i-klank staat een y en in geval van een ij- of j-klank een ij weergegeven. Voor de leesbaarheid is bij persoonsnamen de letter i in geval deze als een j wordt uitgesproken als j getranscribeerd. Tevens zijn namen met hoofdletters aangegeven. Afkortingen zijn tussen haakjes aangevuld, waarbij de spelling aan de context is aangepast. Indien sprake is van een nog bestaande afkorting is deze gehandhaafd. De in rode inkt geschreven tekst is ook in deze transcriptie rood afgedrukt.
- 2 Bij het kapittel van de kruisbroeders in 1537 werd bepaald dat Herman van Doesborch naar het klooster Pietersdal in Hoorn zou gaan (kapittel van 29 april tot 1 mei 1537). Bij het kapittel in 1538 werd vastgelegd dat hij het komende jaar in klooster Pietersdal zou blijven (kapittel van 19-21 mei 1538). Bij het kapittel in 1539 werd bepaald dat hij zou terugkeren naar het kruisbroedersklooster in Brüggen (kapittel van 3-5 mei 1539). Herman van Doesborch wordt bij het kapittel van 1570 als overleden opgegeven (kapittel van 23-25 mei 1570). Van de Pasch 1969, 315, 319, 323 en 386.
- 3 Klooster Pons Coeli (Brug naar de Hemel) in Brüggen.
- 4 Deze zin is geschreven in een ander handschrift (H2) dan de voorgaande zin. Vermoedelijk is deze zin toen het boek in klooster Bethlehem in 1537 in gebruik is genomen door de toenmalige biechtvader, mater of procuratrix toegevoegd. In 1546 vangt een nieuw handschrift aan (H3). Volgens deze aantekening is het klooster in mei 1477 gesticht. Dit komt overeen met de datering in de Origo Civitatis Hornensis, maar wijkt af van de dateringen in het Chronicon monasterii Hoernensis en de kroniek van Velius, die beide 1475 als stichtingsjaar geven.

- a Maurus abt
 b Marcellus paeus
 c Anthonius monick
 d Prisca joncfrou
 e Marus ende Martha mar(telaer)
 [fol. 2r]
 f Sebastiaen ende Fabiaen m(a)r(telaer)
g Agneta maget m(a)r(telaer)
 a Vincentius m(a)r(telaer)
 b Emere(n)tiana joncfrou
 c Thimotheus apostel
d Paul(us) bekeeri(n)ge Onse suster Syberych Martens p(ro)fesijt int jaer ons heeres XVc en(de) LIX
- e Policarpus biscop m(a)r(telaer)
 f Joha(n)nes guldemo(n)t biscop
 g Agneta oct(ave)
 a Valery biscop
- [fol. 2v]
 b Aldegondis
 c Ignatius biscop
- Februarius maent**
- d Brigide joncfrou
e Onser vrouwe(n) lichtmis
 f Blasius biscop m(a)r(telaer)
- g Phileoes mit sy(n) geselle(n)
a Aechte joncf(rou) m(a)r(telaer)
 b Vedastus en(de) Ama(n)dus co(n)f(essoer)
 c Augulius biscop
- [fol. 3r]
 d Helena co(n)ingne
 e Appollonia joncfrou
 f Scholastica joncfrou
 g Desiderius biscop
 a Dorothea joncfrou
 b Eulalia joncfrou
 c Valentijn m(a)r(telaer)
 d Faustijn joncfrou
 e Juliana joncfrou
 f Policronius biscop m(a)r(telaer)
- [fol. 3v]
 g Simeoen biscop m(a)r(telaer)
 a Gabijn priest(er)
 b Eucharius conf(essoer)
 c LXXIX martel(aer)
d Piet(er) paeus m(ar)t(elaer)
- Onse suster Anna Jacops butten d(er) oerden
 Suster Claer Jans p(ro)fessi en(de) va(n) die vier die dat cloester eerst began en(de) sterf int jaer van XVc ende XVII
 Suster Dyeuwer Peters starff int jaer XVc XLIX⁵
- Suster Brecht Syme(n)s p(ro)fessi int jaer XIIIc en(de) XCII
 Onser suster Anna Floris en(de) Dieue Drics⁶ p(ro)ffesit int jaer XVc en(de) LVII
- Onse suster Ave Pouwels p(ro)fesset int jaer XVc en(de) LVII
- Onse suster Neel Claes p(ro)fessijt int jaer ons heren XVc en(de) LXV
- Onse p(ate)r is ghestorven broeder Congrad Willemsz. int jaer ons M V^e en(de) XXXIX⁷
- Suster Magdalena Reijners p(ro)fessi int jaer XVc en(de) XXXVIII
- Sust(er) Else Syme(n)s p(ro)fes
- Katrijn La(m)merts wedu van edam memorij XVe LXVIII
- Sust(er) Alijt Piet(er)s p(ro)fes int jaer M V^e en(de) XXI
- Onse sust(er) Katrijn Jacobs professijt int jaer XVc en(de) XLI
 Johan die wilde van campen mit haer vaer ende moer een ewich eerlicke memorij en(de) een langhe vigilie ende een displijn int jaer

5 Dieuwer Pietersdochter was in 1529 procuratrix.

6 Hier staat geschreven: dris met een c boven de i. Vermoedelijk bedoelt de schrijver met deze correctie de naam Dircs.

7 Dit is de oudste aantekening in handschrift 4, maar vermoedelijk later in het boek geschreven omdat de oudst ingeschreven professie van dit handschrift pas uit 1555 dateert.

- e Vigilia
f Mathis ap(oste)l
g Victori(us) m(a)r(telaer)
a Alexander biscop
b Leander biscop
[fol. 4r]
c Roman(us) abt
- Marcus maent**
d Swydebertus biscop
e Simplici(us) m(a)r(telaer)
f Celidonus m(a)r(telaer)
g Lucius paeus m(a)r(telaer)
a Foca m(a)r(telaer)
b Victoeriaen m(a)r(telaer)
- c Perpetua en(de) Felicitas
d Philemo(n) en(de) Apollo
[fol. 4v]
e XL martel(aer)
f Alexander m(a)r(telaer)
g Gorgoni(us) m(a)r(telaer)
- a Gregorius paeus
b Macedoni(us) priest(er)
c XLVII martel(aer)
d Longin(us) m(a)r(telaer)
e Herebertus biscop
f Gertrut joncf(rou)
g Alexander m(a)r(telaer)
[fol. 5r]
a Joha(n)nes heermit
b Gudbert biscop
c Benedict(us) abt
d Pauwel biscop
e Victoriaen m(a)r(telaer)
f Pigmen(us)
- g Onser vrouwe(n) boetscap**
a Luger(us) biscop
b Die v(er)risenisse ons heeren
c Guntran(us) co(n)nic
[fol. 5v]
d Eustachius abt
e Quirijn m(a)r(telaer)
f Balbina virgo
- Apriel mae(n)t**
- ons heren XV c ende XLVI⁸
Onse suster Marij Jans profijs int jaer ons heren XVc LXXI⁹
Suster Dieu Re(m)mens starff int jair XVc XLVIII
Sust(er) Kunier Piet(er)s p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXII
Onse suster Anna Gerts profes int jaer XVc LXXIII
Sust(er) Aecht Wout(er)s p(ro)fes int jaer XVc en(de) XXII
Sust(er) Maritge(n) Gerijts bute(n) d(er) oerde(n) int jaer M vier
ende LXXXII
Onse sust(er) A(n)na Joesten p(ro)fes int jaer XVc en(de) XLI
Sust(er) Geert Piet(er)s p(ro)fes int jaer M Vc XXVII
Gherijt en(de) Griet Pauwe(n) va(n) amsterda(m) een eerlic ewich
memorie¹⁰
Sust(er) Griet Claes p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXII
Sust(er) Henrick Claes p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXV
Onse sust(er) Dieu Tyme(n)s int jaer XVc en(de) XLI p(ro)fes
Onse Engel Wille(m)s p(ro)fes int jaer XVc en(de) XXX
Onse sust(er) Beel Jacobs p(ro)fes int jaer XVc en(de) XXXIX
Onse sust(er) Lijsbeth Pelgerms p(ro)fes int jaer XVc en(de) XLV
Onse suster Marij Arents p(ro)f(fe)si int jaer XVc LXXXIII

- 8 Aantekening in handschrift 4, maar vermoedelijk later in het boek geschreven omdat de oudst ingeschreven professie van dit handschrift pas uit 1555 dateert.
9 Vermoedelijk Marie Jans van Hauwaert (Hauwert), een van de zusters die na opheffing van het klooster alimentatie betaald kreeg.
10 In de marge is een manucula getekend, een aanwijshandje om het memorie te benadrukken.

g	Theodora virgo	Onse suster Anna Pieter p(ro)f(fe)si XVc acht en tachtic ¹¹
a	Anicerus biscop	
b	Theodosia joncf(rou)	
c	Ambrosius bis(cop)	
d	Claudiaen co(n)f(essoer)	Katrij(n) Everts te hoern ¹² Onse sust(er) Katrij(n) Meynerts p(ro)fessijt int jaer XVc en(de) XXXVIII ¹³
e	Firmijn m(a)r(telaer)	
	[fol. 6r]	
f	Egesippus m(a)r(telaer)	
g	Celestijn paeus	heer Jacob Evertsen va(n) amsterda(m) ende Trijn sijn suster en(de) Nammen Everts een ewich eerlijc memorie en(de) een langhe vigilie
a	Maria va(n) egipten	
b	Appoloni(us) priester	Jan die coster in hooghe capel ¹⁴
c	Leo paeus	
d	Seno m(a)r(telaer)	Onse suster Aechte Jacops p(ro)fesi int jaer ons heren XVc en(de) LV Onse suster Enghel Jans p(ro)fes int jaer ons heren XVc en(de) LXV Katr(a) pottebacst(er) te hoer(n)
e	Eufemia v(ir)go	
f	Tyburcius en(de) Valerian(us) m(a)r(telaer)	
g	Olimpiadis m(a)r(telaer)	
a	XVII martel(aer)	Sust(er) Claer Mey(n)erts p(ro)fes int jaer XVc en(de) XXI
	[fol. 6v]	
b	Anicetes paeus	
c	Eleuterius m(a)r(telaer)	Sust(er) Lisbeth Jacops p(ro)fes int jaer M V ^c en(de) XVIII
d	Tymo(n) diaken	
e	Victoer paeus m(a)r(telaer)	
f	Simeon biscop en(de) m(a)r(telaer)	
g	Gaius paeus	Gheert Jacob Hans va(n) purmerla(n)t een eerlic ewich memorie M V ^c en(de) XI ¹⁵ Onse suster Stien Jacops p(ro)fesi int jaer ons heren XV ^c en(de) LX
a	Gorgius en(de) Iorius m(a)r(telaer)	
b	Alexander m(a)r(telaer)	
c	Marcus ewa(ngelist)	Sust(er) Eelke Sickes p(ro)fes
d	Cletus paeus	Sust(er) Maritge(n) Gerijts p(ro)fes M V ^c en(de) XXVIII
	[fol. 7r]	
e	Antim(us) biscop m(a)r(telaer)	
f	Vitalis m(a)r(telaer)	Onse susten Agnieta Claes p(ro)fesi int jaer heren XVc LIX
g	Piet(er) m(a)r(telaer)	Sust(er) Gerbe(n)ts p(ro)fes
a	Euprobis	He(re) Geryte Beers memori hij gaef ons dat heclant een langhe vigilie

11 Anna Pieters is een van de zusters aan wie na de opheffing van het klooster alimentatie betaald werd. De datering van haar professie in 1588 is zeer merkwaardig. Dit kan niet kloppen. Mogelijk was het statutenboek na de opheffing van het klooster in 1573 in haar bezit gekomen en heeft ze zelf de foutieve datering van haar professie toegevoegd (overigens ook de enige professie waarbij het jaartal niet volledig in Romeinse cijfers is geschreven). In 1603 was ze 88 jaar oud (ligt daar de oorzaak van de verwarring met het jaar 1588?). Op 12 mei 1604 overleed ze. Mogelijk deed Anna Pieters al professie op 14 juli 1533.

12 Er is een Katrijn Claes Evertsz. weduwe (overleden 1499) die bij testament een vicarie van vijf wekelijkse missen op het hoogaltaar van de parochiekerk stichtte tegen betaling van 300 gulden. WFA, 0643 inv.nr. 26, reg.nr. 1214.

13 Dit is de oudste aantekening in handschrift 2.

14 Hooghe capel = Hoogkarspel

15 In de marge is een manucula getekend.

Maije maent**b Philippus en(de) Jacop ap(oste)l**

c Athansius biscop

d Cruus vindinge

e Goedeharder biscop

f Hilarius biscop m(a)r(telaer)

[fol. 7v]

g Joha(n)nes in dolije

a Juvenael m(a)r(telaer)

b Wiro biscop

c Gangul

d Gordiaen en(de) Epymach(us)

e Mamertus bis(cop)

f Pancracius m(a)r(telaer)**g Servaci(us) bis(cop)**

a Victor m(a)r(telaer)

b Ysidorus bis(cop)

[fol. 8r]

c Pregrin bis(cop)

d Augustin bekeri(n)ge onse vad(er)

e Joha(n)nes bis(cop) m(a)r(telaer)

f Potenciana v(ir)go

g Basilla joncf(rou)

a Secundus m(a)r(telaer)

b Helena joncf(rou)

c Desiderius bis(cop)

d Rogaciaen m(a)r(telaer)

e Urbanus paeus m(a)r(telaer)

[fol. 8v]

f Aug(us) biscop va(n) engela(n)t

g Beda priest(er)

a German(us) bis(cop)

b Maxim(us) bis(cop)

c Felix paus m(a)r(telaer)

d Petronilla jo(n)cf(rou)

Junius maent

e Nicomedis m(a)r(telaer)

f Peter en(de) Marcellij(n) m(a)r(telaer)

g Pergentij(n) en(de) Herasm(us)

[fol. 9r]

a Quirijn m(a)r(telaer)

b Bonefaci(us) bis(cop) m(a)r(telaer)

c Vincenci(us) en(de) XX m(a)r(telaer)

d Paulus bis(cop) m(a)r(telaer)

e Medard(us) co(n)fes(soer)

f Primus en(de) Feliciaen m(a)r(telaer)

g Rogatus m(a)r(telaer)

a Barnabas apostel

b Odulfus co(n)f(essoer)

Sust(er) Katry(n) Melijs p(ro)fes M Vc en(de) XIII

Suster Cuneer Gerits starff int jair 1549

Deric Claesen fondator van betelehe(m) int jaer

M Vc ende X ende Mey(n)s syn vyf een eerlic memorie¹⁶

Lambert vaer en(de) oem Claes een eerlic ewighe memorie int jaer

M Vc en(de) XXVIII¹⁷

Onse sust(er) Aechte Florijs p(ro)fes int jaer XVc en(de) XLIII

Neel moer ende Gerbe(n)t vaer een ewich memori int jaer M Vc en(de) XVIII

Suster Anna Jans p(ro)fess int jaer XVc XLVII

Sust(er) Agnes Wille(m)s p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XIII

16 In de marge is een manicula getekend.

17 In de marge is een manicula getekend.

- c Felicula jo(n)cf(rou)
[fol. 9v]
- d Valerius
- e Vitus en(de) Modest(us) m(a)r(telaer)
- f Aureliaen bis(cop) en(de) A(n)na jo(n)cf(rou)
- g Alexius co(n)f(essoer) Meyst(er) Syme(n) Claese(n) een ewich memorie MVc en(de) XXIX¹⁸
Sust(er) Katryn Jans p(ro)fes MVc en(de) XXXVIII
- a Marcus en(de) Marcelliae(n)
- b Gervasius en(de) Prothasi(us) m(a)r(telaer) Jan Dirksen en(de) syn wyf en(de) syn oud(er)s
- c Regina jo(n)cf(rou)
- d Albaen m(a)r(telaer)
- e Tien M m(a)r(telaer)
- f Edeltrude joncf(rou) vigilia Sust(er) Aechte Broers p(ro)fes
[fol. 10r]
- g **Joha(n)nes baptista**
- a **Lebuwin(us) conf(essoer)** Meester Wouter Claess(en) en(de) Griet sijn huisvrouw moeder Hillego(n)t sijn dochter sij(n) vader en(de) moder en(de) ander vrinden eerlijcke memorie en(de) een langhe vigilie¹⁹
- b Joha(n)nes en(de) Paul(us) m(a)r(telaer) Welmoet Jans va(n) purmerlant MVc ende X
- c Die VII slaepers
- d Vigilia
- e **Petrus en(de) Paul(us) ap(oste)l**
- f Paul(us) ghedenckenisse Onse sust(er) Geert Pouwels p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XLVIII
- Juli(us) maent**
- g Octaef Joha(n)nes
- a **Onse vrou visitacie**
[fol. 10v]
- b Thomas ov(er)wart
- c **Martin(us) v(er)heffinge** Gheert Arnts een eerlic memori
- d Nicomedis m(a)r(telaer)
- e Oct(ave) d'ap(oste)l Pet(rus) ende Paul(us) Suwe Gerijts die eerste mat(er) va(n) dit co(n)vent bethelem die seer onderscheydelyc regierde in claer exempel strenge in hoer selven
- f Willibaldus bis(cop)
- g Sint Barbare(n) ov(er)wart Sust(er) Meijnu Everts p(ro)fes M Vc en(de) X
- a Seno m(a)r(telaer)
- b Seve(n) broed(er)s m(a)r(telaer)
- c B(e)n(e)dict(us) abt ov(er)vaert
- d Naboris m(a)r(telaer) Lucie Gerbents wedu te hoern Griet hoer docht(er)
[fol. 11r]
- e Margareta Sust(er) Alyt Drics p(ro)fes die mater gewest heft over die XXV jaer en(de) in goede exempel ons voer gegaen heft int jaer M Vc en(de) XXI²⁰
- f Foca bis(cop) Sust(er) Anna Pieters p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXXIII
- g Der apostele(n) scheydinge
- a Hilarius m(a)r(telaer)
- b Theodosia joncf(rou)
- c Frederick bis(cop)
- d Arseni(us) monick

18 Er is een meester Simon Claesz. schepen in Hoorn in 1514 en 1523. WFA, 0348, inv.nr. 1375 en 0643 inv.nr. 129.

19 Dit is de enige aantekening in handschrift 6. Merkwaardig is dat de memorie ook bij 26 november (fol. 18r) staat genoteerd.

20 Alijt Dircs was zeker al mater in 1494. Dat houdt in dat ze minimaal 27 jaar mater was.

- e Sabin(us) m(a)r(telaer)
 f Praxedis jo(n)cf(rou)
 g **Maria Magdalena**
 [fol. 11v]
 a Apolinari(us) bis(cop) Meyst(er) he(re) Jacop en(de) Alijt sij(n) sust(er) een eerlicke
 memorie int jaer M Vc ende XXXII²¹
 Herma(n) Meynerts te hoern²²
 Sust(er) Marij Jacops p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XX
 b Vigilia
 c **Jacop ap(oste)l**
 d Anna en(de) Chr(ist)of(fel) m(a)r(telaer)
 e Ermolaus Sust(er) Tecla Jans p(ro)fes
 f Panthaleo(n) m(a)r(telaer)
 g Felix paeus en(de) m(a)r(telaer)
 a Abdon en(de) Se(n)nes m(a)r(telaer)
 b Germaen biscop
- Augustus maent**
 [fol. 12r]
 c **Peter ap(oste)l in die banden**
 d Steve(n) paeus
 e Steve(n)s vindinge
 f Justin(us) m(a)r(telaer)
 g **Onse lieve vrou t'snee ende D(omi)nicus**
 a Sixtus paeus m(a)r(telaer)
 b Ons h(er)e trasfiguraci
 c Ciriacus m(a)r(telaer)
 d Vigilia Sust(er) Hilgo(n)t Ridwerts p(ro)fes
 e **Laurentius m(a)r(telaer)**
 [fol. 12v]
 f Tiburti(us) m(a)r(telaer)
 g Euplus diake(n)
 a Ypolitus m(a)r(telaer)
 b Wervert co(n)f(essoer) vigilia Sust(er) Aecht Willems p(ro)fes
 Onse suster Nel La(m)merts p(ro)fes M Vc en(de) XLII en(de)
 Geert hoer moer
- Onse lieve vrou hemelvaert**
 d Arnulph(us) bis(cop)
 e Oct(ave) Laurenci(us)
 f Agapitus m(a)r(telaer)
 g Magni(us) m(a)r(telaer)
 a Bernard(us) abt
 [fol. 13r]
 b Privatus m(a)r(telaer)
 c Octave ons(er) vrou Katrijn provenaersche
 d Vigilia
 e **Bartholome(us) ap(oste)l**
 f Gregori(us) bis(cop) Sust(er) Styne Harm(e)n)s p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXXVIII²³
 Sust(er) Ave Piet(er)s p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXX
 g Hieren(us) en Habu(n)d(us)
 a Rufus m(a)r(telaer)
 b **Augustin(us) o(n)se vader**
 c **Joha(n)nis onthoefdinge**
 d Felix en(de) Adauct(us) m(a)r(telaer)
 [fol. 13v]

21 In de marge is een manicula getekend.

22 Herman Meynertsz. komt voor in het schotboek van Hoorn uit 1518 met een aanslag van 3 pond. Zijn naam is doorgehaald, waaruit blijkt dat hij niet lang na 1518 is verhuisd of overleden. WFA, 0348, inv.nr. 1316, fol. 11v.

23 Mogelijk is dit zuster Stijn die volgens de kronieken "zeer verstandich inde medicinen" was.

e Paulin(us) bis(cop)

September maent

f Egidius abt

Harmen Hesselsen ee(n) eerlich ewich memori ende Adam syn broer²⁴

Onse eerwerdige pat(er) Frans Vaessen di o(n)s eerlycke(n) heft regeert starff int jaer XVc en(de) XLIX²⁵

g Anthoni(us) m(a)r(telaer)

Onse suster Else Henrixsen die onder moder gewest es XXVI jaer en(de) veel goeder exe(m)pele(n) achter gelaten starff int jaer XVc en(de) XLIX

a Remaclus

b Augustin(us) oct(ave)

c Herculian(us) m(a)r(telaer)

d Magn(us) co(n)f(essoer)

e Evorci(us)

Sust(er) Geert Jans p(ro)fes MVc en(de) XIII

f **Onse lieve vrou geboorte**

[fol. 14r]

g Gorgoni(us)

a Hilari(us) paeus

b Protus en(de) Jacinct(us) m(a)r(telaer)

c Marcellijn bis(cop)

d Philippus bis(cop) m(a)r(telaer)

e **Cruus v(er)heffinge**

f Onser vrou oct(ave)

g Eufemia v(ir)go

a **Lambert bis(cop) m(a)r(telaer)**

He(re) Deric pastoer die seer behelplic was dat dyt co(n)vent bethelem hier quam

He(re) Deric i(n) by(n)nen wijsen

b Colu(m)baen m(a)r(telaer)

[fol. 14v]

c Januarius m(a)r(telaer)

d Vigilia

Mey(n)nu Heddes va(n) enchusen int iaer XVc XX

He(re) Olfert va(n) werverthove ewich memori

Sust(er) Luidu Peters p(ro)fes MVc en(de) XXXIII

Sust(er) Dieu Gerbra(n)ts p(ro)fes int jaer van M V c en(de) XX-VIII

e **Matheus ap(oste)l**

f **Mauricius m(a)r(telaer)**

g Tecla jo(n)cf(rou)

Mey(n)nert Outgersen en(de) Ave sij(n) wijf te enchusen een ewich eerlic memori int jaer M Vc XX²⁶

a Joha(n)nes baptiste o(n)tfanckenisse

b Furnijn bis(cop)

Sust(er) Eelken Nan(nus) p(ro)fes M Vc en(de) XXX

Suster Trijn Claessen starff in jaer XLIX ende XVc

c Cipriaen en(de) Justina

d Cosmas en(de) Damiaen m(a)r(telaer)

e Wenselaus co(n)nic m(a)r(telaer)

[fol. 15r]

f **Michiel archengel**

Broed(er) Piet(er) Claesen fondat(or) va(n) dit co(n)ve(n)t bethele(m) diet eerst begant int jaer M CCCC en(de) LXXVIII

Suster Geert Luijtes wedue

g Jheronim(us) cardinael

October maent

a **Remigius en(de) bonaf²⁷ bis(cop)**

b Leodegari(us) bis(cop) m(a)r(telaer)

24 In de marge is een manicula getekend.

25 In de marge is het kruis van de kruisbroeders getekend.

26 In de marge is een manicula getekend.

27 Bedoeld moet zijn St. Bavo.

- c Der twier Ewalde(n) m(a)r(telaer)
- d Franciscus co(n)f(essoer)
- e Meijnulphus
- f Fides joncf(rou)
- g Marcus paeus
- [fol. 15v]
- a Regen fled(is) joncf(rou)
- b Dyonysi(us) mit sij(n) geselle(n)

Meyst(er) Jan Hees een eerlic memori²⁸

c Victoer en(de) Gereon

- d Augustin(us) tanslaci
- e Cypriaen
- f Theophili bis(cop)
- g Chalixt(us) paeus
- a CCC maurone(n) m(a)r(telaer)
- b Gall(us) co(n)f(essoer)
- c Florens bis(cop)

Ons eerste pater he(re) Jacop die ons eerlick in goede disciplyn regierde in grot(er) oetmoedicheit

Martha jonckvrou op desen dach salmen lesen kerckghetijden van sinte martha oft het sal sijn een ewighe eerlijcke memorie ende een langhe vigilie²⁹

[fol. 16r]

- d Lucas ewa(ngelist)
- e Januarius m(a)r(telaer)
- f Quirijn m(a)r(telaer)
- g XI duse(n)t maechde(n)
- a Severis bis(cop)
- b Severijn bis(cop)

Sust(er) Katry(n) Floris p(ro)fes int iaer XVc en(de) XXV

Onse p(ate)r he(re) Gerijt Syme(n)sen die o(n)s XLII jaer eerlic regiert heft int jaer M Vc en(de) XXX

Onse sust(er) Styn Jans p(ro)fes int jaer MVc en(de) XLI
Iel Jacops onse p(ro)fesside sust(er)

- c Felix bis(cop)
- d Crispijn en(de) Crispynian m(a)r(telaer)
- e Amand(us) bis(cop)
- f Vigilia

[fol. 16v]

- g Symo(n) en(de) Judas ap(o)s(tele)n
- a Narciscus bis(cop)
- b C en(de) XX m(a)r(telaer)
- c Vigilia

November maent

- d **Alre heiligen**
- e **Alre sielen**
- f Hubert bis(cop)
- g Modesta joncf(rou)
- a Felix m(a)r(telaer)

[fol. 17r]

- b Lenaert co(n)f(essoer)

Ludue Reijners, Jan Reijners, Piet(er) Huijch Reerts, Reijner Dirksen, Piet(er) Reijnersen, Lisbeth Reijners, Geert Reijners altsame(n) van edam een ewich memorie

Sust(er) Y(m)me Dodes p(ro)fes

c Willibroert biscop

- d Die vier gecroende m(a)r(telaer)
- e Theodor(us) m(a)r(telaer)
- f Martijn paeus
- g **Martyn(us) biscop**
- a **Lebuwin(us) priest(er)**

28 Achter deze regel is een manicula getekend.

29 In de marge is een manicula getekend.

- b Briccius bis(cop) Sust(er) Katry(n) Jans p(ro)fes mit hoer vaer Jan Symensen ende Dieuwer syn wyf en(de) Claes hoer soen een ewich eerlic memori M Vc en(de) XII³⁰
Dy wellicke oick hebben twe ewighe memorien ter weicke(n) in der missen te weiten des maindaichs ende des deensdaichs ende dat doirt grote goit van eerffnisse dat convent van hoir ontfanghen heeft³¹
- c Serapion m(a)r(telaer)
d Secu(n)dus m(a)r(telaer)
[fol. 17v]
e Othamar(us) bis(cop)
f Anicetes bis(cop)
g Martyn(us) oct(ave)
a Elisabeth wedue
b Maxim(us) bis(cop)
c Colu(m)baen
d Cecilia joncf(rou)
e Cleme(n)t paeus Onse pater broed(er) Jorijs Jorijsen die ons eerlijcken gheregiert heft int jaer M V hondert en(de) XLV
- f Crisogon(us) m(a)r(telaer)
g **Chaterina joncfrou**
[fol. 18r]
a Lynus paeus m(a)r(telaer) Meyster Wout(er) Claesen ende Griet syen wijf een ewige eerlic memori int jaer M Vc XXI³²
Dese twe hebben twe ewighe missen ghefundert hijr int convent van bethlee(m) voir hoir en(de) voir hoir dochter suster Hellegont Wouters moider des convents en(de) voir hoir andere vrienden te weiten des donnersdaichs vant werde heilighe sacrament ende des vridaichs va(n)t heilighe cruys. Hijr voir heeft tco(n)vent ontfangen derdehalf hondert brabans gulden een deel va(n) dyser penninge(n) op rente(n) ghestelt te weite(n) teen gulde(n) op sommege van leeck en(de) dy ander penni(n)ge(n) tot tymmeragie va(n)t co(n)vent
- b Vitalis m(a)r(telaer)
c Triphon m(a)r(telaer) He(re) Willem en(de) Piet(er) Luytges va(n) enchusen een ewige eerlic memori³³
Item suster Geert Peters een hoifsuster van amstelreda(m) heeft hijr int convent des guensdaichs een ewige misse ghefundeert hijr voir heeft tconvent eens hondert brabans gulden ontfangen Heer Meyster Ijsbra(n)t en(de) Albert seylmaker van enchusen een eerlicke memorij
- e Andries ap(oste)l**
- December maent**
- f Loy bis(cop)
g Sever(us) bis(cop) Suster Hyllegont Wouters, di mater va(n) dit co(n)vent es gewest XXIII iare(n), ende profijtelijke(n) geregeert heft, dar dit godshuys oick veel tijtlijck goits va(n) onfa(n)geet heft, starff int jaer

30 In de marge is een manicula getekend.

31 Volgens een akte (datum ontbreekt) schenkt Katerina weduwe van Johannes Symonz. Boenders van Wognum “een weide lants van vierdalf morgen ende een hont gelegen tot Twick bij Bennemeer” aan klooster Bethlehem. Volgens het memorieboek heet de weduwe Dieuwertje en de dochter Katryn.

32 In de marge is een manicula getekend.

De schenkingsakte is bewaard gebleven en dateert uit 1507. Hij schenkt volgens deze akte “die rechte vrye halftte van vijf coeweyde (...) in de ban van Alckmaer int lant van overdye”.

33 In de marge is een manicula getekend.

- ons heere(n) XVc XLVIII
- a Claudia en(de) dander
b Barbara joncf(rou)
[fol. 18v]
- c Julius
d **Nicolaus co(n)f(essoer)**
e Oct(ave) Andries
f **Onser vrou o(n)tfa(n)cknis**
g Euchari(us) bis(cop)
a Eulalia joncf(rou)
b Damasi(us) paeus
c Valerius conf(essoer)
d Lucie joncf(rou)
e Nycasius bis(cop)
[fol. 19r]
- f Valeriaen bis(cop)
- g Der drier kinder
- a Ignacius ov(er)vaert
b Wynbald(us)
c Nemesius m(a)r(telaer)
d Vigilia
e **Thomas apostel**
f Didim(us) m(a)r(telaer)
g Victoria joncf(rou)
a Vigilia
[fol. 19v]
- b **Ons heeren gheboerten**
c **Steven m(a)r(telaer)**
d **Joha(n)nes ap(oste)l**
e **Alre kinderen**
f Thomas bis(cop)
g David co(n)nick
a Silvester paeus
- Onse sust(er) Katrijn Pieters p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XLVIII
- Sust(er) Marij Pouwo p(ro)fes M Vc en(de) XXXI
- Suster Trijn Jans va(n) eyda(m) starff int jaer XVc XLVI³⁴
- Thomas La(m)bertsen een ewighe memori
Onse sust(er) Barber Bare(n)s profes int jaer M Vc en(de) XXXVIII
Sust(er) Griet Jans p(ro)fes int jaer XVc en(de) XXVI
Onse pater broed(er) Pieter Joesten die ons eerlicke(n) gheregiert heeft int jaer XVc en(de) XLIII
Suster Trijn Willems uut blocker int jaer XLVIII
- Onse sust(er) Lijsbeth Ja(n)s p(ro)fes int jaer M Vc en(de) XXXIX
Sust(er) Marij Aernts p(ro)fes int jaer M Vc X
- Sust(er) Katry(n) Jacop p(ro)fes int jaer va(n) M Vc en(de) XX

[fol. 20r]

Item waer een Eerlic memori staet selme(n) lese(n) op dien dach of daechs te voere(n), of daechs daer nae, hoet te pas coemt een vigilie van IX lessen en(de) een disciplyn selmen savents neme(n) dat hele co(n)ve(n)t. Ende voer dese voerschreve(n) Eerlicke memori, sal dat co(n)ve(n)t hebbe(n) opde(n) reventer een eerlicke gracie diewellic die overste sond(er) versumenisse beschyckke(n) sullen.

Item die deprofondis³⁵ en(de) die coll(ect), dieme(n) werckedaechs leset op die p(ri)me, die liestme(n) voer onse broeders en(de) susters gheestelick en(de) waerlick en(de) voer alle gelovighe sielen.

Item die deprofondis dieme(n) op die sixt leset, die lestmen voer onse ouders en(de) oversten en(de) voer die geen doer wij geestelicke leeri(n)ge va(n) ontfange(n) en(de) voer die weldaders der oerde(n), daer wy tytlicke aelmisse van ontfangen hebben.

Item die vigilia van IX lessen, diemen des maendaghe(n) lesen, als dat gheordiniert is. Die salme(n) lesen voer die weldaders der oerden die gestorve(n) sijn en(de) daert co(n)vent aelmissen va(n) ontfangen heeft.

[fol. 20v]³⁶

34 Dit is de oudste aantekening in handschrift 3.

35 De profundis = psalm 130

36 Fol. 20v is blanco.

Bijlage 2.2 Regel van Augustinus³⁷

[fol. 21r]

Item hier behint o(n)se eerwerdighe gl(ori)ose heilige vader Augusti(nus) regule i(n) duitsche

Boven al susters sal god ghemi(n)t werden daer nae onse naesten. Want dese ghebode sijn ons bove(n) al ghegeven. Dit sijn daer om dat ghi moet houden ende ghebieden iu die inde(n) cloester gheset sijn, sonderlinge salme(n) houden den bant van my(n)nen. Ten eersten waer o(m) dat ghi vergadert sijt in een. Op dat ghi eens willen syt te gader wone(n)de in enen huus. Ende dat iu een herte en(de) een siele in gode sy. Ende ghi en sult gheen dinck iu eyghen hieten, mer alle [fol. 21v] dinck sy iu gemeen. Ende elke(n) van iu sel iu overste geve(n) noetdrufte spise en(de) cleder niet hem allen ghelick, want ghi en syt niet alle ghelicke sterke. Mer ene(n) yeghelic dat hem van noet is. Want alsoe leset ghi int boeck der apostelen dat he(m) alle hoer dinck was gemeen. Die wat hadden inder werlt wanneer sy gegaen syn int cloester, sulle(n) sy gheerne wille(n) dattet sy gemeen. Mer die niet en hadden en sullen dat niet soeke(n) inden cloester dat sy butten niet hebbe(n) en mochten. Mer nochta(n) selmen hoer cra(n)cheit geve(n) des hoer noet is. Al was oec hoer armoede alsulck doe sy bute(n) ware(n) dat sy hoer noetdrufte niet crige(n) en mochten. Nochta(n) en sullen sye niet wanen om dat sie gevonden hebbe(n) spise ende cleder die sie bute(n) niet vinde(n) en mochten dat sy daer om salich syn. Nochta(n) en sul- [fol. 22r] len sy hore(n) hals niet op rechten in hoverdie, om dat sy mit dien v(er)gadert syn daer sie doe sie bute(n) waren niet toe gae(n)en dorsten. Mer sie sulle(n) opwart hebbe(n) hoer herte, en(de) eerdsche ydele dinghe(n) niet te soeke(n). Op dat die cloestere(n) niet en beghe(n)nen nutte te werde(n) de rike(n) en(de) niet de(n) erme(n) ist dat die ricke(n) daer in veroetmoedicht werden en(de) die arme(n) opgeblasen. Ende die wat schene(n) ind(er) werlt te wese(n) dien en sal hore(n) susteren niet verdrucke(n) die totter heiliger v(er)gaderi(n)ge uut armoede syn gecomen. Mer sie selle(n) pine(n) te verblyde(n), niet vander werdicheit hoerre riker oudere(n). Mer va(n) dat gheselschap der arme susteren. Noch sy en sulle(n) hem niet v(er)heffe(n) al ist dat sy den gemene leve(n) wat gegeve(n) hebbe(n) van horen goede(n). Noch sy en sulle(n) hem van hoere rycheiden niet meer v(er)hoverdigen om dat sie, sie mede gedeelt heb- [fol. 22v] ben den cloester dan of sie dier ghebruuct hadden ind(er) w(er)lt. Een yeghelic anders boesheit wert geofent in quadewerke(n) op dat sie geschie(n). Mer hoeveerdie leyt oec laghe(n) de(n) goede w(er)ke(n) op dat sie te niete w(er)den. Wat batet dat goet te verstroye(n) en(de) den arme(n) te geven en(de) arme te w(er)de(n) als die onsalige siele hoverdige wert. In die(n) dat sy die rycheide(n) v(er)smaet dan sy was inde(n) besitte daer om leeft alle(n) in eendrachticheit en(de) in ene(n) wille, en(de) eert ond(er)linge in iu gode wes te(m)pel ghi gheworden syt.

Weest aendachtich in iuwe(n) ghebede(n) tot tyde(n) en(de) ure(n) die daer toe geset syn. Int bede huus en sal nyema(n)t nyet anders doen dan daert toe gemaect is en(de) daert sine name of heeft ontfange(n). Of licht bute(n) gesette tyde(n) en(de) uren so(m)mighe die des ghewachte(n) mochte bede(n) woude, dat die hem gheen hinder en syn die daer [fol. 23r] wat anders waende(n) te doen. Als ghi gode biddet in psalme(n) en(de) sange des laues godes dat sult ghi overdencke(n) in iuwer herten dat ghi voert brencet inder ste(m)me(n). Ende en wilt niet singhe(n) dan dat ghi ghelese(n) hebt datme(n) singen sal. Ende dat soe niet ghescreve(n) is datme(n) singe(n) sal dat en sal men niet singe(n).

Temmet iu vleisch mit vasten en(de) of trecke(n) der spise en(de) des dra(n)ckes alsoe veel als iu crancheit v(er)henge(n). Mer als enich mensche niet vasten en mach. Nochta(n) en sul sy niet bute(n) tyt des etens spise neme(n) dan als sy sieck is. Als ghi gaet totter taefel thent ghi weder opstaet suldi sonder kyven en(de) sonder gerucht hore(n) datme(n) iu ne gewoe(n)te(n) leest. Op dat iu mont niet en ontfa(n)ge alleen spise, mer iu oren oec hongeren nae den woerde(n) godes. Die sieck syn van ouder gewoente(n). Ist dat sy anders gespysset [fol. 23v] werde(n) dat en sal de(n) andere(n) niet moylic wesen noch onrecht duncke(n) die sterker syn ov(er)mits andere gewoente(n). Noch sy en sullen niet wane(n) dat die sieken saliger syn wa(n)t sy neme(n) dat een ander niet en neemt. Mer sy sulle(n) gode dancken dat sy dat soe v(er)moge(n) dat die sieke(n) niet en vermogen. Ende datme(n) den gene(n) die van lekeren gewoente(n) gecome(n) syn ten cloester enige spise cleder of decsel gheeft, datme(n) den anderen die sterker syn niet en gheeft. Soe sullen die dencken dieme(n) niet en gheeft hoe veel die ander van hoere warlike leve(n) tot desen leve(n) syn neder gecomen. Al en co(n)nen sy tot soberheit ende sparlicheit der anderen niet comen die sterker syn van lichaem. Noch sy en sulle(n) alle niet wille(n) datmen he(m) dat geve dat sy sien dat hoere luttel meer neme(n). Niet om datme(n) sie meer ert, mer om datmen sie [fol. 24r] lidet. Op dat niet en geschie die vermaledide v(er)keertheit, dat inden cloester die arme(n)

37 In de transcriptie in een alinea-indeling aangebracht zoals die gebruikelijk is in de regel van Augustinus.

iv(er)den lecker, daer die riken in arbeiden wat sy moge(n). Alsoe als noet is de(n) sieke(n) min spise te neme(n). Op dat sy niet beswaert en w(er)den, alsoe salme(n) sie haue(n)ne nader siecheit dat sy lichtelicke sterck werde(n). Al syn sy oec vander ned(er)ste armoede der w(er)lt gecome(n). Soe dat he(m) geve(n) sal hoer nuwe geledene siecheit dat den riken gheeft gheledene gewoente(n). Mer als sy weder hebbe(n) hoer oude crachte(n) soe sullen sy weder gaen tot hoer salige gewoente(n). Dat den maechde(n) godes alsoe weel te bet betae(n)t alsoe sie min behoeven. Op dat sy wa(n) neer sy sterck syn gheworde(n) niet ghehoude(n) en werden va(n)der ghenoechten der spisen mit welke sy opgehopen werden inder noet hoere siecheit. Die sullen he(m) selve(n) rycste vermoede(n) die sterker sy(n) [fol. 24v] i(n) he(m) selve(n) spaerichheit te lide(n). Het is beter min te behoeve(n) dan meer te hebbe(n).

Iuwe habyt en sal niet mercklic wesen. Noch en begheert niet overmits de(n) cledere(n) den me(n)sche(n) te behage(n). Mer overmits de(n) sede(n) als ghy voer uut gaet soe wa(n)dert te gader als ghy coemt daer ghy wese(n) wilt soe staet te gader. In iuwen voert gaen, in iuwe(n) staen, en(de) in iuwe(n) habyt en(de) in al iuwe(n) beroeringe en geschie niet daer hem yema(n)t diet siet anstoten mach. Meer dat iuwer heilicheit betae(m)t. Al ist dat iu oghe(n) geworpe(n) werde(n) in enich der ma(n)ne(n) sy en sulle(n) in gheen w(er)den ghevest. Ende als ghi uut gaet soe en is iu niet v(er) boden onghelike persone te sien. Mer te begheere(n) of va(n) hem willen begeert te w(er)de(n) is vol groter sonde(n). Noch niet alleen mit swyghede(n) toe neyge(n), mer oec mit aen sien ontfanctmen begheerte der ongelike per- [fol. 25r] sone. Noch en segget niet dat ghi hebt kuussche wille, ist dat ghi hebt onkuussche ogen. Want dat onkuusche oge is een bode des onkuussche(n) harte. Ende als onkuussche herte hem selve(n) onderlinge al swyget die tonge mit eene yeghelic aen te sie(n) kundige(n). Ende nae die begheerte des vleisches ghenoechte hebbe elck i(n) des anders my(n) ne. Al blive(n) oec die lichame(n) onbetast va(n) onreyn vleden. Nochtan vliet die kuyscheit vanden seden. Soe wie in een onghelike persoe(n) syn ogen hecht en(de) syn hechtinge mi(n)t in he(m). Die en sal niet wane(n) dat sy van and(er)s niema(n)t gesien en w(er)de wa(n)t sy w(er)t ymmer gesie(n) vanden genen die sy waent die hoer niet en sien. Mer siet het sy heymelike alsoe dattet gheen mensche en sie. Wat sal sy da(n) doen voer de(n) geen die dat va(n) boven aensiet, dien geen dinck heymelick [fol. 25v] en mach blive(n). Of salme(n) daer om wane(n) dat hi des niet en siet. Want hyt soe veel v(er)beideliker³⁸ siet als hiet wysliker siet. Daer om soe sal die heilige vrouwe gode ontsie(n) te mishage(n). Op dat sy niet en wil quallike behage(n) ongelike persoene en(de) dencke(n) dat god alle dinck siet. Op dat sy niet en wil onghelike personen qualick sien. Want hoer anx is in deser sake gepryst daer of gescreve(n) staet. Die syn ogen hecht in een ongelic persoene, is voer gode o(n)menschelick. Als ghi dan te gader syt in kerke of anders waer daer ongelike p(er)sone(n) syn soe bewaert onderlinge iuwe kuyscheit. Wa(n)t god die in iu woe(n)t sel oec in deser manire(n) iu beware(n) uut iu selve(n) en(de) ist dat ghi dese onkuyscheit der oge(n) daer wy of ghesproke(n) hebbe(n) merke(n) moget onder iuwer enich, dien v(er)maent vluchtes. Op dat niet [fol. 26r] voert en gae dat quade begin. Mer althants werde gecorrigiert. Mer ist dat ghyt nae der v(er)maennige ander werve of op enigen ander dach hoer dat selve siet doen. Soe wie va(n) iu dat bevint die sal dien als eenen gewonde me(n)sche, die(n) me(n) behoef te genesen melde(n). Mer eerst selment den andere(n) of oec den derde(n) wisen. Op dat sy uut twier of uut drier monde moge(n) w(er)de(n) verwone(n) ende mit behoerliker wretheit bedwonghe(n). Noch ghi en sult iu niet ordele(n) quaetwillich als ghi dat ope(n)baert want ghi doet meerre scade laet ghi iuwe(n) suster al swyge(n)de v(er)derve(n) die ghi ope(n)baere(n) de moecht corrigiere(n). Want heft dyn ene(n) me(n)sche een wonde in syn lichae(m) die hy wil verhude(n). Om dat hy anxte heft voer dat sniden. Ende worde dat niet wredelike va(n) di v(er)swege(n) ende ontfarmelike(n) geope(n)baert. Hoe veel meer bistu dan schuldich [fol. 26v] te openbaeren. Op dat geen meerre quaet en v(er)vulle int herte. Mer eerment den andere(n) apenbaert overmits men sal v(er)wy(n)ne(n) ist dat syt missaket soe salme(n) hoer de(n) overste tone(n) wil sy hoer niet betere(n) als sy v(er)mae(n)t is. Op datment licht niet ope(n)bare(n) en derf den anderen als sy hoer heymelick betert. Mer waert dat syt missaecte soe salme(n) voer al den andere(n) sustere(n) die ander tuegen daer by brenge(n). Op dat sy niet en werde va(n) ene(n) tuyghe beclaget. Mer va(n) twien of va(n) drien v(er)wonen. Ende als sy v(er)wone(n) is, soe sal sy nae goetdu(n)cken des overste of des priesters tot wies machte dat hoert wrake der beteringe liden. Ende waert dat sy die wrake der beteringe niet lide(n) en woude. Al en ghinge sy selve niet van iu. Dien sult ghy va(n) iuwer geselschap uut werpe(n) wa(n)t dat en gheschiet niet wredelick mer bar(m)hertelick [fol. 27r] op dat sy als een rudich beest mit hoerre rudicheit niet meer mensche(n) en v(er)derve. Ende dat ic geseit hebbe vanden oge(n) niet te hechte(n) dat salme(n) oec v(er)staen in andere(n) onder vindinge v(er)biedinge ope(n)bari(n)ghe betuyginge ende wrekinge der sonden trouwelike ende neerstelike te houde(n) mit minne der mensche(n) ende hate der sonden. Mer soe wie tot soe groter quaetheit coemt dat sy va(n) yema(n)t heymelike brieve(n) of enige gave(n) ontfanghet. Isset dat syt wyllens belyet men selsie spaere(n) en(de) bidde(n) voer hoer. Mer ist dat sy begrepe(n) w(er)t en(de) mit tuygen verwone(n) soe sal syt swaerlike beteren nae dat goetdu(n)cke(n) des priesters of des overste.

Iuwe cleder hebt te gader onder een bewaerster of twe. Of soe veel dat hoer genoech sy die te scudde(n) en(de) te wederen dat sie vande(n) motte niet gequetst en w(er)de. Ende gheliker wys als [fol. 27v] ghi gevoedet w(er)det uut ee(n)re kelre, al soe suldi oec gecledet werden van een v(er)waerster der cledere. Ende macht geschien soe en selt niet an iu staen wat clede me(n) iu ghefft nae behoerliker tyt. Waer een yeghelick dat weder ontfanget dat sy of leyde dan een ander, dat een ander suster hadde. Op datmen nochta(n) een yegelick niet en weygerde dat hoer noet is. Ende ist dat hier of onder iu kyvinge en(de) cro(n)nighe³⁹ w(er)den ende yema(n)t croent⁴⁰ dat sy wat quaders ontfa(n)gen heft dan sy eerst hadde en(de) dat sy onweerdich is om dat sy soe niet en w(er)t ghecleet als een ander. Hier of proeft iuselve(n) wat iu noch ontbrect inde(n) inwendige(n) heilige(n) habyt des herten. Die om den habyt des licha(m)s noch kyvet. Ende ist datme(n) iu crancheit verdraecht dat ghi dat weder ontfanct dat ghi of hadt geleyt. Nochtan suldy in [fol. 28r] eer(r)e stede ond(er) die gemene bewaers hebbe(n) dat ghi of legget. Alsoe nochta(n) dat nyemant sy(n)s selfs werck en doe. Mer al iuwe w(er)ken sulle(n) geschien int ghemeen mit meerre neersticheit en(de) vuerigher blytschap dan of ghi dedet een yegelic iuwes selves eygen werck. Wa(n)t godlike my(n)ne daer of ghescreve(n) staet dat sy des hoers niet en soect selme(n) aldus v(er)staen dat sy dat ghemeen orber set, vaer hoer eyghen urbaer. Ende niet hoer eyge(n) voer dat ghemeen. Ende daer om hoe ghi meer dat gemene dinck dan iuwes selves besorcht. Alsoe veel suldi weten dat ghi meer hebt toe genome(n). Op dat in alle(n) dinge(n) die die v(er)ganclike noetdrufte gebruct bove(n) schynt te gaen die onv(er)ganclike mynne. Daer om soe volget daer nae dat soe wie syn kindere(n) of den genen [fol. 28v] die hem va(n) vrentscappe(n) of van eniger naeheit toe behoren die inden closteren syn in geset enich cleet of wat anders dat noetdruflich is gave. Men en salt niet heymelic ontfangen. Mer het sal wesen in die macht des oversten ende sy salt keere(n) int ghemene goet. Ende wie dattet noetdruflich is sal syt geve(n). Ist dat yema(n)t v(er)hudet enich dinck dat hoer is gevege(n) dien salme(n) oerdele(n) nae ordel der diefte(n). Iuwe cleder sullen ghewassche(n) werde(n) nae wille des overste van iuselve(n) of van die volers. Op dat alte grote begeerte des schoenen cledes die bynnenste der sie-len niet onreyn en make. Als die noet der siecheiden dwinget soe en sal men in ghee(n)re wys weygere(n) dat bate(n) des licha(m)s het sal geschien sonder murmuracie nae rade der medecyne meesters. Alsoe datme(n) den genen die des noet al en woude syt oec niet [fol. 29r] doen, die salt doen nae geboedes des ov(er)ste(n) datmen om gesontheit behoef te doen. Mer waert dat sy yet begeerde dat licht geen orbaer en waer. Soe en salme(n) niet gehoersaem wesen sy(n)re begeerten. Want al ist heinderlick daer men lust toe heeft. Nochta(n) gheloefme(n) betyde(n) dattet helpt. Ende ist oec dat die siechte heymelic is inden lichaem en(de) die maget godes seit wat hoer deert. Dan salme(n) sonder twyven gelove(n). Mer nochta(n) of dat daermen genoechte toe heeft nutte sy dan niet tot ghenesinge der siecheit. Ist niet seker soe salme(n) raet soeke(n) der medecyn meesters. Noch sy en sulle(n) niet gaen te baeden of waer noet is tegaen min dan twee of drie te gader. Ende soe wie tot eniger stede noet heft tegaen, die sel gaen myt wiem syn overste gebiet te gaen en(de) niet mit wie(n) sy selve(n) wil. Sorge der ghee(n)re die sieck syn [fol. 29v] of dieme(n) nader siecheit sal sterke make(n) of die enige crancheit of enige saghe hebbe(n). Die salmen een vande(n) susteren beveele(n). Op dat sy vande(n) kelnarster bidde dat sy een yegelick sieke geve dat sie behoef. Ende soe wie(n) die kelre of die boeken beveele(n) syn, die sullen sonder crone(n) hoere(n) susteren diene(n). Die boeke(n) salme(n) op een seker tyt elckes dages bidden. Soe wie butte(n) der tyt bidt die en sal niet ontfange(n). Cleder en(de) scoen wa(n)neer die noet syn den gene(n) diet behoeven. Soe sullen die geen diese onder hoer bewaere(n) hebben datme(n) hem bidt, geve(n) sonder v(er)treck.

Ghy en sult gheen kyvinge hebbe(n) en(de) ist dat ghise hebt soe sult ghise haestelic eynden. Op dat van den toerne geen haet en wasse, ende ene(n) balke make va(n) een kave⁴¹ en(de) die siele make manslachtich. Want aldus lesdi soe wie syn broeder [fol. 30r] hatet die is manslachtich. Soe wie mit quaetspreke(n) of mit vloeke(n) of oec mit quaeder beticht den andere(n) quetsset die sal dencke(n) dat sy als sy eerst mach mit voldoen betere(n) dat sy heft gedaen. Ende die gequetset is salt sonder weder kyve(n) vergeve(n). Mer ist dat sye he(m) onderlinge hebbe(n) misdaen soe sulle(n) sie hem onderlinge dat v(er)geven om puerheit iuwer gebeden. Want alsoe als ghi iuwe gebede stadiger hebt hoe ghi se puerre sult hebbe(n). Mer die is beter al wort sy dicke mit toerne becoert. Die nochta(n) haestet v(er)ghyffnisse te bidde(n) va(n) den geen die(n) sy bekent dat sy onrecht heft gedaen. Dan die traechlick toernich w(er)t ende swaerlic is te neygen tot v(er)ghyffnisse te bidde(n). Mer soe wie geen genade en wil bidde(n). Of die niet en bidt uut al sy(n)re herte(n). Die is te v(er)geves is sy inden cloester al en wort sy daer niet uut ghe- [fol. 30v] worpen. Daer om suldi iu spaere(n) van harde(n) woerde(n), en(de) ist dat sy uut gaen uut iuwe(n) monde, soe en salt iu niet swaer wesen uute(n) selve(n) monde voert te brenge(n) die medecine daer uut gemaect sy(n) die wonden. Mer wa(n)neer noet der dysciplin inde(n) seden te dwy(n)gen, iu dwy(n)get te spreken harde woerden. Al ist dat ghi gevoelt dat ghy gegaen syt over die

39 cronighe (croninge) = beklag

40 croenen (cronen) = klagen

41 kave (kaaf) = schoorsteen

rechte mate, nochtan en eyschet me(n) niet va(n) iu dat ghi v(er)ghyffnisse bidt va(n) iuwe(n) ondersaten. Op dat voer die gee(n) die(n) toebehoert onder te wesen. Alsmen alte seer hilde oetmoedicheit die macht des regeme(n)ts niet en worde gebroke(n). Mer nochtan salme(n) verghyffnisse bidden va(n) onser alre heer. Die(n) kundich is mit hoe groter goetwillicheit ghi mint die geen die ghi berespe(n) hebbe(n) meer licht dan recht is. Gheen vleischelike my(n) ne, mer geestelike my(n)ne sal ond(er) iu wese(n). [fol. 31r] Iuwe(n) overste suldi als iuwe(n) moeder gehoersae(m) wesen, veel meer den priester die iuwer alre sorge draget. Maer op dat alle dese dingen gehouden werden. Ende of yet qualick gehouden w(er)t datme(n) dat niet versumelike en laet over lide(n). Mer datment soe besorge dat gebetert en(de) gecorrigiert w(er)de. Soe sal sonderlinge de(n) overste toe behoere(n) dat sy die dingen die hoer manier ende macht bove(n) gae(n) sal brenge(n) anden priester die by iu heft die meeste macht. Mer die geene die bove(n) iu is en sel niet wane(n) salich te wesen va(n) heerscappie der macht. Mer va(n) dienst der my(n)nen. In eeren sal die prelaet in iuwer tege(n)woerdicheit bove(n) iu wesen. Mit anxe sal hi voer goede onder geworpe(n) wesen onder iuwen voeten. Voer alle me(n)sche(n) sal he(m) selven bewysen exempel goeder w(er)ken. Den onrustige(n) sal hi berespe(n). Den cleynmoedige(n) [fol. 31v] troeste(n). Den sieke(n) ontfangen(n). Ende hi sal tot hem alle(n) lydsamich wesen. Discipline sal hi geerne hebbe(n) gehoude(n) anxe sal hi insetten. Ende al ist beide noetdruftich nochta(n) sal hi meer begere(n) van iu gemi(n)t te wesen dan ontsien. Ende hi sal altoes dencke(n) dat hi gode reden voer iu moet geven. Daer om suldi des meer in gehoersae(m)heide iu geve(n) niet alleen iuwer, mer oec sy(n)re ontfarme(n). Wa(n)t hoe hi hogher is inder stede onder iu hoe hi is in meerre perikel.

God geve dat ghi alle dese(n) di(n)ge(n) moet bewaeren als my(n)nesters der geesteliker schoenheit. Ende in ene(n) goede roke chr(ist)i welrukende ov(er)mits iuwer goeder wanderinge moet leve(n). Niet als dienstmaechde(n) onder die ewe. Mer als die geene die vry syn geset onder die gracie chr(ist)i. Ende op dat ghi iu in desen boeck als in een spiegel iu moecht besien. Op dat [fol. 32r] overmits v(er)ghetelheit geen dinck v(er)sumet en werde. Soe salme(n)t iu ee(n) s ter weken lesen. Ende waer ghi iu doende vint die dingen die hier in gescreve(n) sy(n), soe dancket gode die een gever is alles goedes. Mer daer iu wer enich hoer wat siet gebrekende hier i(n), die sal hoer bedrove(n) vande(n) voerledene tyt, ende sal hoer behoede voerde(n) toecoeme(n)de tyt. En(de) bidde(n) gode dat hoer misdaet v(er)geven w(er)de en(de) dat sy i(n) gee(n) becoeri(n)ge geleit en werde. Amen Deo gracias.

Item sinte Jheronim(us) seit Al die geen die gheestelike staet a(n)neme(n) en(de) hoer leve(n) niet en v(er)betere(n). En(de) die geen niet toe hulp en come(n) va(n) welcker aelmisse(n) sy leve(n) tsy mit v(er)diente(n) goed(er) w(er)ke(n) hoers leve(n)s, of mit neersticheit hoers gebedes. Of mit enighe geestelike hulp niet toe helpe en come(n), die sy(n) snod(er) da(n) dieve(n) en(de) moerdenaren.

Si(n)te Jhero(ni)m(us) seit Een maghet chr(ist)i sal hebbe(n) bedect oge(n) en(de) gebo(n)de(n) gelede(n) en(de) ee(n) beslote(n) herte en(de) ih(esu)m alleen daer in. Amen.

[fol. 32v]⁴²

Bijlage 2.3 Sermoen van Augustinus

[fol. 33r]

Hyr begint dy sermoen van der ghehorsa(m)heit ons heilige vaders sinte Augustinus⁴³

Willen wy susteren in christo den loen des ewige levens verdienne(n) soe laet ons narstelyck mit allen onse craichten bewaren die ghebaden godes. Welcke ghebade(n) godes qwawillige menschen swair syn ende goitwillige menschen lycht als hy ghesproicke(n) heeft. Myn ioick is soit ende myn last is lycht. Lait ons hoiren de(n) heere ende onse salichmaker ons ghebeende ende mit syne(n) exempel ons vermane(n)de. Wylt myn ioick up iuu nemen ende leert wan my want ick saftmodich been ende oetmodich van herten. Wat isset toch tiockt godes up sych te neme(n) anders dan sych onnerdanich om godes wille te gheve(n) tghebot der heiliger gehorsamheit. Saftmodich is hy dy alle onrecht ende spitige worden die hem upgheleit worden lydsamelick [fol. 33v] dragende is volbrengende mit den werck dy woerden des heilige apostel sinte paulus daer hy sprecket. Neet ghevende qwait voir qwait ofte qwade woerde voer qwade woerden mer contrarie ghebenediende. Ende wederom. En wylt neet verwo(n)ne(n) worden vant qwait mer verwi(n)net int goit

42 Fol. 32v is blanco.

43 De Vreese geeft een overzicht van vindplaatsen van het 'sermoen vander gehorsamheit' van Augustinus, namelijk een viertal handschriften. Hij geeft aan dat er waarschijnlijk veel meer handschriften met dit sermoen bestaan, omdat er honderden middelnederlandse sermoenen en sermoenboeken zijn. De Vreese 1962, 102-103.

dat quait. Oetmodich is sy dy verkeset verworpen te syn int huys godes, ende narstich is om alle menschen boven hoir te setten denckende ende overleggende dat sy anders neet een is dan stoif ende sant der eerden. Ende int allent dat sy doende is sal sy sych achten een onwerdige deenstmaicht te syn neet alleen mit den woerden mer oick mitten werken en(de) ghedachten, ende in alle hore co(n)versatie ofte omganck sal sy sich cleen achte(n) en(de) v(er)smade(n). Alsulcke mensche is sonder twivel beqwai(m) om te onderhouwen dy disciplyn en(de) gehor- [fol. 34r] samheit en(de) hy en mach niet vergain va(n)den wech der rechtverdicheit niet wikende tot der rechterhant ofte slenkerhant. Want mits dat hy saftmodich is en woert hy niet ghebroicken mit eenighe thegenspoit ende want hy oetmodich is alsoe en verhyft hy sich niet in enighe vorspoit mit idel glorie. Hoe groit dat dan is dy vrucht der heiliger gehorsamheit dat wert getoint int ghein dat dair nae bescreven stait. Ende ghi sult rust vinden uwer zelen. Dy discipline der gehorsamheit is nuu in den arbeit mer hyr namails sal sy hebbe(n) dy alre vrelixte vruicht. Ende wy sullen weten hoe wy nuu onderdanigher onsen oversten syn hoe dat god onderdaniger sal syn onse gebeiden ende syn iock suter sal syn ende sine(n) last lichter. Hyr by mote(n) wy oick weten dat een hoverdich ende onlidsam me(n)sche sich niet onderdanich en kan maicken der regulen der dis- [fol. 34v] cipline(n) ende gehorsamheit. Want in dien dat hy hoverdich leve(n)de is versmait hy alle die andere(n) meer begerende syns eygen ghevolens begreip dant gheboit syns overste(n) onderdanich te syn. Ende mits der selve onlidsam is soe isset dat hy alle clene ende lichte dengen groit swair ende onverdrachlich verordelt dat alleen uprechtich ghevolende twelck hy mit werberstige ende hartneckinge harten begript sinen eygen seen boven alleen reden ghebruicke(n)de. Dy alsulcke menschen syn deeckmail dy eendrahticheit versture(n)de kyvinge en(de) twedrachticheit verweckende ende en wille(n) niet leven nay der maiten der anderen ende en syn oick niet te vreden mit dat gheen dair gestelicke armoit myt hoirt te vreden te wesen. Ende niet tugenstaende dat sy versumerlicker leven dan dy anderen nochtans willen sy bove(n) die andere(n) gheert syn. Aldusdanighe [fol. 35r] weerbestighe ende ongehorsamige menschen syn deeckmails vallende in versceiden passyoneerlickheit deeckmails van dy heilige gheselschap en(de) hun heilige vorneme(n) iamerlicke en(de) verdomerlicke afsceiende. Van desen is dy heilige apostel sinte peter vreiselicke ropende en(de) seggende. Isset saick dat ghy dy besmettenisse der sunden der werrelt ghescoit hebbet en(de) weder om van den selve(n) verwonden wert soe isset leesten en(de) utersten quader gheworden dant begensel in iuu. Veil better waret desen menschen dat sy den wech der rechtverdicheit niet bekant en hadden da(n) nait kenne(n) nisse van dien afterrugge te gain va(n)t heilige gheboit dat hun gegeven is. Van dien is der heer oick spreickende. We den ghene dair scandalizatie van komende is. Wy sich da(n) bekent alsulcks te wesen alsoe langhe als hy tyt heeft sich te corregeren sal hy narstelyck en(de) haistelick doir trainen sy(n)re sunden tot penite(n)tie [fol. 35v] wederom komen hoverdicheit mit oitmodicheit verwi(n)nende onlidsamheit mit satfmodicheit verdomende ghebreecklickheit in duichde(n) verkerende up dat hy tot der ewigher pine niet en kame isset dat hy int quait volherdende is. Soe syn wy dan schuldich dy gehorsa(m)heit dy wy ghelaift hebben mit duichlicke wercken te bewairen. Het wellick wy dan doende syn als wy dy ghene dy onse overste is doir dy mynne goedes eeren ende leefhebben ende haisten gheerne te volbrenge(n) allet gheent dat ons van heim gheboden weert ghelyckerwys offet ons vanden hemelschen heere gheboden ware. Want dy overste dy plaits chr(ist)i bewarende is int cloister. Wair van hy syn heerden toispreickende is. Dy iuu hoert dy hoert my en(de) dy iuu versmait dy versmait my. Ghelyckerwys dan sich horen te v(er)blide(n) en(de) groten loen van den heere v(er)waichte(n) dy ghene dy oetmodelick ghehorsa(m) syn want ghene [fol. 36r] sy doende syn dort ghebot huns overste dat syn sy de(n) heere(n) doende. Alsoe des ghelycke moghe(n) dy ghen dyt ghebot huns overste(n) versmaden grote ordel van god vreisen ende verwaichten wa(n)t als dy overste versmait wart soe en wart hy niet, mer der ghene i(n) wys plaits hy ghesat is veracht ende versmait. Ende god der heere dy een mach van ons sonder grote loen en(de) vrucht neet gheert worden ende sonder grote afterdeel ende scade niet versmait worden. Soe sal dan dy gehorsa(m)heit sy(n) sonder vertrecki(n)ge niet mit murmueratie ofte bedroffenisse des ghemoits mer mit vroiden ende bliscap, want god der heere leefhebbe(n)de is den blien ghyster. Dat goet dat mit droeffenisse ghedoin wert dat en is god niet aingenaim want hy meer seende is nait heerte der menschen dan nait lichaim. Dy ghehorsa(m)heit dy sal syn oick totter doit toiwe, want christus sinen [fol. 36v] himelsche vader onderdanich is gheweist totter doot. Tot desen heiligen ghebot onse salichmaicker Chr(istu)s⁴⁴ mit sine(n) exe(m)pel ons v(er)maint segge(n)de: Neemt up uw myn iock en(de) leert van my want ick saftmodich been ende oetmodich van heerten. Amen.⁴⁵

Hyr gait uut dy sermoen onse heilige vaders Augustin(us) va(n)der gehorsa(m)heit.

44 Weergegeven als χ ps.

45 Gebed gebaseerd op Mattheüs 11:29.

Bijlage 2.4 Statutenboek

Hyr begennen dy statute(n) der sustere(n) tconvents van Bethleem buten Hoirn ghenome(n) ende overghesat uut den statute(n) der broidere(n) orde(n) des heilighe Cruys gheapprobeert en(de) vastghemaickt va(n) de stole va(n) romen. Jhes(us) Maria Anna Jo(hann)es Joseph.

[fol. 37r]

Want⁴⁶ ons uut dat ghebot des reghels gheboden wort dat wy een hert ende een ziel sullen hebbe(n) inden heer daer om ist van noede dat wy die daer onder een regel en(de) een proffessie leven eendrachtich, oeck mede inder ordinancie en(de) inder gheestliker oefeni(n)ghe moeghen worden ghevo(n)den op dat die eendrachticheit die wy voer allen schuldich syn te holden van bynne(n) inder uutwe(n)delicke mede in ons mach bewysen eendrachticheit der statute(n) ende gheesteliker zeede(n). Ende om dese eendrachticheit van bynne(n) en(de) va(n) buten in ons te vestighen en(de) te holde(n) soe ist va(n) noede dat alle dat ghene nae welke wy sculdich zyn te leve(n) in scriften ons wort ghelaten welke nyema(n)t sal moeghe(n) ver- [fol. 37v] minderen ofte vermeren verlichte(n) ofte verswaren sonder co(n)sent der visitierers behoudelick dat die pater ofte die mater om een redelike saeke sulke(n) mit dese naeghescreve(n) statute(n) moeghe(n) dispensiere(n) wanneer dat sy dair gheen ghewoente va(n) en make(n).

Ende dese statuten sellen ons niet verbinde(n) tot enighe schult ofte verdomenisse, maer alleen tot pine(n) dat is penitencie da(n) wanneer die overtredinghe gheschie(n) uut versmaedenisse ofte ghebot.

Hier begynt die taefel

Van dat godes huys dat I capittel
 Van dat luyde(n) en(de) die ghetiden dat II
 Van hoe datmen neyghe(n) sal dat III
 Van die ghebeden voerden doden dat IIII
 Van dat vasten dat V
 Van die spijsse dat VI
 Van den reventer dat VII
 Van den sieken dat VIII

[fol. 38r]

Van dat laten dat IX capittel
 Van der biechte dat X
 Van die clederen dat XI
 Van dat dormiter dat XII
 Van die boeken hoer bewari(n)ghe dat XIII
 Vant silencium dat XIIIII
 Van diemen ontfanghen sal dat XV
 Van der becledinghe dat XVI
 Van der professie dat XVII
 Van die oversten toe kieser dat XVIII
 Van der ti(m)meringhe dat XIX
 Van der visitacie dat XX
 Van dat capittel dat XXI
 Van die uut te gaen dat XXII
 Van die lichte schult dat XXIII
 Van die swaer schult dat XXIIII
 Van die swaerer schult dat XXV
 Van die alder swaerste schult dat XXVI
 Van der apostasie ofte v(er)loepi(n)ghe dat XXVII
 Van der gemene gehoersa(m)heit dat XXVIII

[fol. 38v]

Van dat godes huys dat I capittel

Inden goedes huys en salmen anders niet doen dan als die regel seit dairt om ghemaect is en(de) dairt syne(n) name of

46 Versierde hoofdletter W.

ghenomen hevet.⁴⁷ Nyemant sal dair ydelheit pleghe noech ghene vreemde maniere(n) va(n) devocien maeke(n) Sedich en(de) stille salme(n) dair wesen en(de) gheen callinghe dair toe maeken onder die goeds dienste twisken tyden en salmen dair oeck niet spreke(n) dan in noet zaeken en(de) dat mit oerlof. Een ighelick sal syn oeghe(n) daer nauwelicken bewaren, ende sonder noet saeke(n) ende mit oerlof uutgae(n) en sulle(n) niet spasiere(n) ofte mit ander dinghe(n) hoer beco(m)mere(n) maer als sy hoer noetsaek volbrocht hebbe(n) soe sulle(n) sy terstont weder comen. Die toe laete comen tot die ghetyden als die ee[r]ste salm ghelese(n) is soe sulle(n) sy i(n) dat middel vander kerke(n) hoer veni doen. Ist dat sy hoer van hele ghetiden absentieren [fol. 39r] ende verscheiden sonder orlof daer voer selle(n) sy van die moeder tot elke reise een discipline neme(n). Alle daghen salme(n) mit y(n)nicheit een misse hoeren ende onder die misse salme(n) ghee(n) ghetijden ov(er)lude lesen. Des heilighe(n) daechs salme(n) inder kerken wesen behalven tot sekere tyden by ordina(n)cie van die pater ofte die mater als dat best ghevoeghet va(n) dat.

Van die ghetyden dat II capittel

Die ghetyde(n) salmen devoetelicke lesen inder kerke ende tot alle seve(n) ghetyden salmen doen een teyken mit der klokke ende tot die misse. Alle daeghe(n) salmen lesen o(n)ser liever vrouweghetijden en(de) op sekere naegescreve(n) heilighe daeghe(n) die heilighe kercks ghetyden op alle soenendaeghe(n) in dat iaer op die heilighe daeghe(n) van paesche(n) pinstere(n) en(de) kerstit op alle onser liever vrouwe(n) daeghe(n) op alle apostelen daeghe(n) op heilighe nije iaers daech op heilighe drie coe- [fol. 39v] nighe dach op ons heren hemelvaerts dach opten heilighe(n) sacramens dach op sinte joha(n) baptisten dach op sinte marie magdalenen dach op sinte laurentius dach op sinte augustinus dach op die beyde heilighe cruys dache(n) op sinte michiels dach op aller goedes heiligen dach op aller zelen dach : voer die ghetyden des daechs salmen lesen twee vigilie(n) van neghe(n) lessen, op sinte marte(n)s dach op sinte nicolaus dach (et)c(etera), op alle andere heilighe daeghe(n) salme(n) voer die heilighe kercks ghetyde(n) lesen tot die vrouweghetide(n) een soven salm mit die letanie(n) en(de) een vigilie van nege(n) lessen daer toe holden. Alle daeghen salmen lesen op dat werck een soven salm mitter letanie(n) ende een vigilie va(n) drie lessen. Die heilighen cruys ghetiden salme(n) des heilighen daechs lesen inder kerke ende des werken daechs op dat werke, anders en salmen niet lesen int ghemene, besonder- [fol. 40r] linghe mach ee(n) ijghelick lesen nae siner devoecien ende dat stille sonder remoer en(de) sturinghe eens anders. Des morghe(n)s toe vier uuren salmen opstaen tot dat teijke(n) en(de) ter sto(n)t gaen ter kerken en(de) daer salme(n) lesen die metten en(de) prim an een, en(de) voer die misse salme(n) lesen die terci, nae die misse die sexte en(de) nae maeltijt die noen. Die vesper sal me(n) lesen recht voer dat ave(n)tmael en(de) die co(m)plete salme(n) lesen mit confiteor voer IX als daer een teyken ghedaen is van dat werke. Des heilighe(n) daechs salme(n) die vesper lese(n) toe drie uren. Dese ordina(n)ci salme(n) houden inder ghetyden alst gheen vasteldach en is. Op vasteldaeghe(n) soe salme(n) die noen lesen voer die maeltyt. Ende in die vasten salme(n) die vespere oeck mede lesen voer die maeltyt. Ende ist dat daer yema(n)t int uutwe(n)dich zoe zeer beco(m)mert is dat sy die ghetyde(n) des daechs niet lesen en moghe(n) die sellen oerlof bydden ende [fol. 40v] daer voer selle(n) sy op hoer werck lesen een seven salm, wie dat hyr teghens doet die sal daer va(n) belie(n) syn schult en(de) neme(n) een disciplyn van die mater, ist dat daer yemant beroepen wort die hoer niet schuldich en kent daer sy nocht(n)s schuldich in is, soe sal sy eens opder eerden eeten ende neme(n) al soe als men hoer ghyft.

Van dat neygen dat III capittel

Alsmen in dat godes huys ofte daer uut gaet soe sal een yghelick nieghe(n) devoetelick totten heilighen sacramente. Des ghelicks salme(n) tot glorie sy den vader (et)c(etera) en(de) tot die name Jhesus ende maria mede doen. Die overste(n) ende die prelaten salmen oetmoedelike(n) toe neighen en(de) die priesterlike staet int ghemee(n) in reve(re)nci holden. Als daer yema(n)t besculdicht of vermaent wort van syn ghebreken va(n) syn overste(n) of syn meyster die sal oetmoedelick [fol. 41r] op syn knyen valle(n) ende syn scult beke(n)ne(n) ende niet op staen eer men hoer dat heet. Als hoer ghehete(n) wort op toe staen soe sal sy oetmoedelick veni doen.

Van die doden dat IIII capittel

Als daer bruederen ende sustere(n) sterven ofte die visitierers vanden co(n)ve(n)t in dat iaer als sy ghevisitiert hebben soe sal men voer een yghelick dertich daeghe(n) lang lesen alle daeghen een vigilie va(n) neghen lessen ofte vyftich p(ate)r n(oste)r ende ave maria die syn vigilie niet en kan. Ende die dertich daeghen lang sullen sy nemen een disciplyn. Op die iaerghetyden soe salme(n) seve(n) iaer lang oeck mede een vigilie van neghen lessen lesen en(de) een disciplyne neme(n). Ende die iaerghetyden der gheenre die dair sterven salmen mit neersticheit in dat memori bueck scrive(n). Ende alle sone(n)daghen salmen lesen wat iaerghetyde(n) binnen die [fol. 41v] weecke koemen. Drie werf

47 Zie regel van Augustinus: Int bede huus en sal nyema(n)t nyet anders doen dan daert toe gemaect is en(de) daert sine name of heeft ontfange(n).

des iaers salme(n) die drie grote ende ghemen iaerghetyden holden als voir die ghemene brueders ende susters opte(n) eersten soene(n)dach inder vasten, voerden weldaders der orden op den derden sonne(n)dach inder vasten. Ende voir die alderen der bruderen ende der susteren des huses op die vyfte so(n)ne(n)dach inder vasten. Wie dat hyr wort v(er) sumenlick in ghevo(n)den die sal alle die voirghenoemde punte(n) dubbelt betalen sonder dispensacie.

Van dat vasten dat V capittel

Alle die botvasten in dat iaer salme(n) sonder dispensacien vasten Ende des ghelicks alle vridaeghe(n), dan wa(n)neer kersdach op een vrydach coemt ofte wa(n)neer dat op die saterdach een bot vast coemt. Op sinte marcus dach salme(n) wesen sond(er) vleysk bihalve(n) als hy op een sone(n)dach coemt. Die drie bedeldaeghen salme(n) vaste(n) [fol. 42r] dan op die middelste dach die pater of mater gracie des avens gheven. Van des heilighe(n) cruys dach verheffinghe totter vasten sal men vasten des manendaechs des woensdaechs en(de) des vrydaechs dan als wanneer op dienxedaghen donredaghe(n) en(de) saterdaeghen enighe bot vasten coeme(n) en als da(n) soe machme(n) op die voerghescreve(n) daeghe(n) eten. Die priesters en(de) die leecke brueders sullen vasten nae privilegien der orden, in die advent salme(n) alle daeghe(n) vasten buten dat co(n)vent machme(n) twe werf ete(n) dan op bot vasten en(de) inder adve(n)t. Die beneden hoir eene(n)twintich iaren syn en(de) die niet starke(n) en syn ofte die swaer arbeit doen ofte op die dach des vastens ghedaen hebben ofte die sonderlinghe by ghebreken qualicken vasten moghen die sullen hem hebben int vaste(n) by discrecien en(de) onderscheit des paters en(de) des maters. Als [fol. 42v] die pater neghe(n) lessen holt inder mette(n) soe sal hy moghen by des moeders raet gracie gheve(n). Wye dat hyr tege(n) doet ofte wie sonder oerlef zyn vasten brect ofte heymelick op ander daeghen en(de) twiske(n) tiden eeten die sal voer elke reys eens op der eerde(n) eeten en(de) dat beste gherecht ontberen ende syn broeken vast weder om halen.

Van vleisch te eten dat VI capittel

Alle dat ghene dat ons voergheset wort bynne(n) en(de) buten dat sulle(n) wy myt danberheit ontfanghen en(de) sonder murmuracie byhalven dat wy des woe(n)sdaechs vridaechs en(de) saeterdaechs gheen vleysk en sullen eten binnen dat convent. In alle die advent sullen wy by(n)ne(n) ende buten gheen vleysk eten des ghelicks op die twee daeghe(n) voer askel woensdach op die vyer hoechtyden avenden ende sinte peter en(de) pouwels avent op alre goeds [fol. 43r] heilighe(n) avent ende sinte andres avent sullen wi vasten sonder suvel, op den gueden vrydach en salme(n) niet eten dan byer en(de) broet ende een haring of bucking ende anders niet niema(n)t en sal wat sonderlings laeten koeken ofte eeten sonder oerlof wie hyer teghen doet die sal syn schult daer va(n) belyden ende hy sal voir elke reis eens opter eerden eeten ende gheen vleysk ghebruken op die dach der penite(n)cien ist dattet vleisk dach is ofte gheen suvel ist dattet visck dach is.

Van dat reventer dat VII capittel

Die mater mit alle die susteren sellen int ghemen in dat reventer eeten bihalven die kocks, niema(n)t en sal hem va(n) den reventer verscheiden sonder oerlof, wie sonder saeck ende sonder oerlof uut den reventer blyft voir elke reis sal sy een disciplyn neme(n) van elke die neghe(n) olste susteren [fol. 43v] wie toe laete coemt toe reventer die sal sy(n) veniedoen op syn knien en(de) niet opstaen sonder oerlof wie dattet inder ghewoente brenct toe laete toecoemen die sal op der erde(n) blive(n) sitte(n) bi des moeders raet en(de) niet toe eten dan men hoer voerset. Inde(n) reventer sal een yghelick stil en(de) sedich wesen ende sy(n) oghen naulicke(n) bewaren noch op niema(n)ts hant sye(n) wat daer ghesneden ofte ghegheten wort. Mit ordina(n)cie salmen daer sitten ende andachtelicke nae den lessen hoere(n), bi ordinancie des moeders salmen ter taeffelen lesen, alsulke boeken die meest stichtighe(n) en(de) inwendelike(n) beveghe(n). Nyema(n)t sal hem onwillich inden reve(n)ter ende inder kerken toe lesen maeke(n) by een peen van die sware schult. Nyema(n)t en sal enighe waerlicke persoene(n) noeden totte(n) reventer by een peen va(n) eens over tafel water toe drinken, elck sal ter tafel diene(n) by raet des [fol. 44r] moeders, inder koke(n) en sal niema(n)t eten dan die kocks sonderorlof by een peen van eens water toe drinken. Die kocks sullen mit ordinae(n)cie en(de) mitter b(e)n(e) dictie eten inder koken mit weynich woerden dan van noetsaeken. Die koekenschap sal gheschien nae dat beveil va(n) die p(ro)craterche en(de) als daer eerlike gasten syn soe salt mede gheschien nae by toe doen des maeters. Alst vasteldaeghen syn soe salmen ghelick en(de) cortelick mitte(n) ee(n) lesse(n) collacie drinken in den reventer ende dyet i(n) der kerke syn boert is sal die b(e)n(e) dictien over die dranck gheve(n) tot den teiken des maters sal men opstaen en(de) die mater sal seggen over al. Onse hulpe si inden naeme des heren ende dat co(n)vent sal antwoorden, die gemaect heeft hemel en(de) eerde.

Van die sieke(n) dat VIII (capittel)

Tot die sieken sal die pater en(de) mater een neerstighe toe sicht hebbe(n) en(de) hoer [fol. 44v] nae ghedaente der siec- te in spise in drancke in slaepe(n) ende in dienstern besorghe(n) als dat betaemt, wye zeer sieck is of periculose siecten

heeft die en salme(n) sonder bewaeke(n) niet alleen laeten ligghe(n) of slapen. Die sieken salmen oeck troestelick wesen mit medicinen nae gheleghenisse van die siecte ende in alle noetsaeke(n) bista(n)t doen uut mi(n)nen. Nyema(n)t die die zieke(n) bevoelen wart toe bewaeren sal dat moeten weigheren by een peen van die sware schult, syecten die die appetyt niet en turbieren noch niet sonderlinghe krenken, en sullen van dat reventer noch van dat dormiter hoer niet verscheiden.

Van dat laeten IX capittel

Twewerf salmen moeten laeten in dat iaer als in die mey, en(de) omtrent sinte michiel. Ist dat yema(n)t meer by noot-saken behoeft toe laeten die sal oer- [fol. 45r] lof bidden, die laetel daeghen sellen duere(n) drie daeghen en(de) in die selve daeghen selme(n) remissie hebben dat is oerlef toe spreken nae die misse, in eten ende drinken en(de) in dat werke sal een yghelick hoer hebben nae die ordinancie des maters beholdlick dat nyema(n)t twisken tyden sal eten sonder oerlof.

Van dat biechten dat X capittel

Alle viertiendaghen salmen eens biechten teminsten en(de) totte(n) heilighen sacramente gaen. Als groete hoechtyden anstaen soe machmen by des paters ordina(n)ci die biechte ende dat sacrament voercoemen ofte v(er)trecken. Inder biechte(n) salmen schaemel wesen en(de) oepelick sonder bevensen uut spreken daer een yghelick syn co(n)scienci van vroeghet en(de) dat soe kortelicken ende eerberlicken alsme(n) mach. Onder biechte en salme(n) niet v(er)callen dan totter biecht behoert of in heimelicke sae- [fol. 45v] ken die die conscienci an gaen raets toe vraghen. Nyemant en sal verbonden wesen sy(n) heymelicheit vander biechte of syn sonden yema(n)t toe openbaere(n) dan syn biechtvader al wort het hem oeck of gheeycht, in ander saeken die in dat openbaer gheschien of gheschiet syn teghe(n)s die reghel ofte statuten daer sal een yghelick die waerheit in liden voer syn oversten by een peen va(n) die sware schout. Die heimelicheit des biechtes en sal nyema(n)t tot een ander v(er)callen by der selver pene. Niema(n)t en sal anders yema(n)t buten biechten sonder orlof dan alleen die van den visiterers daer toe gheordiniert syn by een peen van die sware schult. Alsme(n) totten heilighen sacramente sal gaen soe salme(n) des daechs te voeren vasten en(de) ist dat die hoechtyt op een maene(n)dach coemet soe salme(n) des saeterdaechs vasten en(de) des soene(n)daechs sonder [fol. 46r] vleysk wesen ende des vrydaechs te voeren moeghen die pater of die mater graci gheve(n).

Van die clederen dat XI capittel

Die susteren en sellen in hoeren habyt ende clederen nae den regel gheen curiositeit soeken noch niema(n)t begheren toe behaghen inder habyte maer in guede seeden.⁴⁸ Ende yghelick sal oeck syn clederen en(de) al dat hem bevoelen is naulicken bewaeren ende van der motte niet laeten knaghe(n).⁴⁹ Onre(n)licheit selmen schuwen ghelick als curiositeit, nyement en sal syn clederen breken of vermaeken of lappen of wasken of droeghe(n) sonder oerlof by een peen van eens water toe drinken. Nyement en sal yet gheve(n) of ontfanghen int heimelick sonder oerlof by een peen van die sware schult. Onse habyt sellen wy draeghe(n) nae inholt onser p(ri)vilegien, die susteren sellen slapen op culcers ende die he(m)de(n) [fol. 46v] sellen wesen van wollen inslach. Ende int uutwendich habyt sellen wy voer allen holden ee(n) drachticheit.

Van dat dormiter dat XII capittel

Die susteren sellen int gheme(n) slaepe(n) op een besloeten dormiter bihalven die sieken ofte die in sonderlinghe dienste(n) syn dat sy by noetsaeken daer niet slaepe(n) en moeghen en(de) een van die susters bi neghen⁵⁰ die oldste raet sal dat dormiter op sekere tiden naulike(n) op en(de) toe sluyte(n). Nyema(n)t en sal van den dormiter slape(n) sonder oerlof by een peen van die sware schult. Op den dormiter salmen van des avents toe neghenen ont des merghens toe vieren vast silenciu(m) holden, ende wie dattet brect dan mit cleine woerden uut notsaeken ghesproeke(n) die sal voer elke reys eens water drincken en(de) een discielyn nemen van die mater. Op ander tyden salmen [fol. 47r] daer moeten spreken mit oerlof, stil en(de) sedich salmen daer wesen int opgaen en(de) ofgaen ende nyema(n)t en sal een ander ontrusten. Niema(n)t en sal bi een ander slaepe(n) sonder oerlof noch niema(n)t en sal tot een anders bedde gaen sonder noetsaeken wie dat hyr teghens doet die sal van die moeder ende die neghe(n) oldste suster(e) ee(n)s discipline neme(n).

48 Zie regel van Augustinus: Iuwe habyt en sal niet mercklic wesen. Noch en begheert niet overmits de(n) cledere(n) den me(n)sche(n) te behage(n).

49 Zie regel van Augustinus: te wederen dat sie vande(n) motte niet gequetst en w(er)de.

50 Bi neghen = beneven (naast)

Van die boeken en(de) hoer bewari(n)ge XIII (capittel)

Alle die boeken des convents sullen een bevoele(n) wesen toe bewaeren en(de) nyema(n)t sal boeken lenen of uutlene(n) sonder des gheens oerlof die die boeke(n) bevoele(n) syn by een peen va(n) eens byer en(de) broet toe eten op der eerden. Die libraria sal die boeken uut mi(n)ne(n) hoer mede susteren lenen ende dat op sekere tyden als die reghel seyt, endes heilighen daechs nae der completen salme(n) die weder brenghe(n). Niema(n)t en sal eyghendom hebben in boeken ofte in enighe din- [fol. 47v] ghen by een peen van die sware schult. Niema(n)t en sal boeken coepen of laten coepen scrive(n) of laeten scrive(n) sonder oerlof des maters by die peen van die sware schult. Alle die susteren sulle(n) twerf in dat iaer alle ghene dat sy hebben in hoer bewaeren p(re)sentyeren den pater en(de) den mater om alle eyghe(n)dom te schuwen en(de) watmen hem laet of nee(m)t daer sullen sy ganzelick in te vreden wesen by een peen van die sware schult.

Van dat silencium dat XIII capittel

Alle die susteren sullen ghelick wesen verbonden hoer silencium te holden op sekere verboeden tyden byhalven die ghene die in diensten syn van buyte(n) die sellen moeten spreken mit korte worden alle dat ghene dat hoer van noede is tot hoer dienste of werke, vanden hele dach sal nyemant anders spreken dan mit orlof des maters noch die sustere(n) mit malkanderen noch [fol. 48r] mit waerlike luden. Wie dat syn boerte is inder kerke voer te lesen die sal totten mater gaen ofte tot die gheen die inder tyt die overste ofte oldste is ende bidden orlof toe twe ure(n) toe spreken ist datme(n)t hoer gunt soe sal sy den ghemene susteren een teyken doen toe spreken en(de) dan heft dat co(n)vent oerlof toe spreken wat guets tot drie uren toe, bihalve(n) dit soe mach die pater of die mater by tyden remissie gheven als sy merken dattet silenciu(m) wel ghehouden wort of om bede wille van enighe guede sonderlinghe vanden buten soe moghen sy oeck remissi gheve(n) als daer gheen ghewoente van ghemaect en word. Al hebben die susteren orlof toe spreken mit malkande(re)n of is dat sy remissye hebben nochta(n)t sellen sy nyet mit enighe waerlike of vre(m)de luden moeten spreken dan die daer besonderling toe gheorloft syn. Als [fol. 48v] daer ghemene remissie of orlof toe spreke(n) ghegeven is op heilighe daghe(n) of anders als die susteren op hoer werck niet en syn soe sullen die susteren int gheme(n) mit malkanderen spreken en(de) niet hier twe en(de) daer drie bisonderlinghe om alle afterclap toe v(er)hoeden dat wy willen altoes sy by een peen van die sware schult. Inder kerken inden dormiter inden reventer alsme(n) eet salme(n) altyt sile(n)cium holden. Die mater mach mit die susteren ende die meister mit hoiren discipulen spreken noetdrufinghe dinghen ofte vermani(n)ghe(n). Alsme(n) tot dat heilighe sacrame(n)t ghegaen heeft soe salmen van alle die dach niet spreken, wie dat dit silenciu(m) brecht die sal betere(n) by des paters ende maters wie dat capittel holt guetdu(n)cke(n) nae dat silenciu(m) kort of lang ghebroeken is, wie dattet v(er)maet of inder ghewoente brent syn silenciu(m) niet te hol- [fol. 49r] den die sal doen uut bevel des paters ofte des maters die penitenci van die sware schult en(de) swighen eene(n) hele(n) dach so(n)d(er) spreke(n).

Van die men ontfangen sal dat XV cap(itte)l

Nyema(n)t en sal ontfanghen worden inder oerden dan by consent der meester ste(m)men. Men sal oeck niema(n)t ontfanghen byneden syn vyftien iaren. Ende die ghene die by die meeste stemme(n) ontfanghen syn en salme(n) niet cleden dan by consent der visitierers. En(de) als sy ghecleet sy(n) en salmen oeck nyema(n)t professie sonder der selver visitierers oerlof. Die pater en(de) die mater by raet van die vier oldste susteren sellen die ionghen sustere(n) setten een meister die welke die selve ionghe susteren sal leren in guede gheestlike zeeden als hoe dat sy hem sullen hebbe(n) in woerden ende in hoer wesen inder kerke in den reve(n)ter en(de) opten dormiter en(de) tot alle ander tyde(n) [fol. 49v] ende steden. Men sal hem leren claerlick mit ordinancie toe biechten, en(de) als sy van hoer oversten bestraft werden dat sy ter stont op hoeren knyen selle(n) valle(n) ende venye bidden hoe dat sy mit nyema(n)t heymelick sullen spreken, sonder eyghenheit sullen leven, hoer wille in goedes wille en(de) in hoer oversten handen selle(n) setten hoe dat sy in alle hoer weghe(n) en(de) werken hoer andacht tot god ende dat ewighe leven sellen keren, hoe dat sy mit nyema(n)t sulle(n) kyven of twiste(n), mit alle die sustere(n) vredelick sellen leve(n), hoe dat sy niet en sellen studieren noch lesen dan by hoers meisters raet, ende voer allen gehoersamich wesen. Hoer clederen en salmen niet verkoepen noch v(er)brenghe(n) eer sy gheprofessyt syn. Die weerstrubbich verkeert ofte rebel syn die salmen eens ander en(de) derdewerf v(er)mane(n) ist dat sy hem niet en beteren noch betere [fol. 50r] willen soe salme(n) hoer oerlof gheven.

Vander becledinge dat XVI capittel

Als die ionghen redelycken en(de) wel besocht syn ende sy uut mi(n)ne(n) begheeren dat habyt der orden soe salmense presentiere(n) voer vier sustere(n) va(n)den pater en(de) mater daer toe gheset welke vier susteren sulle(n) examinieren of sy daer toe bequaem ende sterck ghenoech syn en(de) of sy bereit ter doet toe nae der reghele en(de) statute(n) nae hoer crancke v(er)moeghen te leve(n), ist dat syt bevinde(n) dat sy tot alle stucke(n) guetwyllich en(de) bereit syn soe salmense presentieren voerden visentierers of den ghene die hoer van die visitierers weghe(n) sellen cleden en(de)

dan salme(n) he(m) vraghe(n) of sy in enighe ander oerde professi ghedaen hebben, of sy enighe sonderlinghe schulden hebben, of sy yema(n)t ghetrouwet hebbe(n), of sy enige heimelicke of sonderlinghe siecten hebbe(n) ist dat sy segghe(n) tot alle die pu(n)cten nee(n) soe [fol. 50v] salme(n) hem voer leggen die swaerheit der oerden ende ist dat sy segghen dat syt nae hoer kranke v(er)moeghen wille(n) holden soe salmen hoer cleden. Ende die ghene die dat offici doet sal segghe(n), Die heer diet beghe(n)nen hevet die wilt volbrenghe(n), en(de) dat convent sal segghe(n) Amen. Dan soe salmen hoer werlicke clederen uut trecke(n) en(de) die gheestelicke clederen weder an trecken. Ende daer nae sellen sy noch hebbe(n) een vol provel iaer eersy professie doe(n), in hoer proveliaer en sullen sy niet uut reysen sonder groete noetsaeken.

Van die p(ro)fessie dat XVII (capittel)

Die novice(n) en sellen gheen professie doen eer sy om die professi ghebeden hebben, niema(n)t sal becleet worden voer syn seventiende iaer ende niema(n)t sal professi doen voer syn achtende iaer, niema(n)t sal professi doen dan toe ghelaeten va(n) die meeste ste(m)me(n) des capittels. Die ionghen sellen [fol. 51r] voer hoer professi een generael en(de) ghemeen biechte doen. Die professi salmen lesen uut een brief ende dat naeder formen als die privilegien holden. Die pater of die visitierer sal hoer afvraeghen alle die pu(n)cten die inder cledinghe ghevraeghet syn. Ende oeck een v(er)maenighe doen van die strengheiteit der oerden, hoe dat sy ter doet toe in reynicheit hoers licha(m)s, in willighe armoet, en(de) in ghehoersamheit selle(n) leven. Ende dan selle(n) die io(n)ghe hoer van alle waerlike saeken vrien ende alle dat ghene dat sy hebben dat sellen sy voer die voeten des paters setten.

Van die oversten te kieser dat XVIII cap(ittel)

Die pater ende mater sullen worde(n) ghecoeren van alle die professide susteren daer die merer helft van die ste(m)me(n) in v(er)draeghen die sal pater of mater wesen. Men en sal gheen pater noch mater [fol. 51v] kieser dan in theghe(n) woerdicheit des visitierers. Ende die alsoe nae der gheesteliker rechten ghecoere(n) is die sal die visitierer confirmieren. Als die overste ghecoeren is soe en salmen die niet moghen v(er)setten sonder die visitierer en(de) dat om trafflike saeken. Die pater en(de) mater al soe ghecoeren sellen by raet en(de) co(n)sent van die neghen oldste sustere(n) sette(n) een ondermater ende een procuratrix. Weder des paters offici sal wesen dat hy int gheestlick en(de) tytlick toesicht sal hebbe(n) dat die goedes die(n)ste voer al die reghel ende statuten wel gehalten werden, ende naede(n) reghel bestraffen den onrustighe(n) en(de) troesten den clei(n)moedighe(n) in allen exemplaer wesen van seden lanckmoedich inder ondersaeten ghebreken.

In ghelycker maniere(n) sal die mater hoer hebben int gheestlick en(de) int tytlick die welke hoer oeck meer sal ghevoeghen tot [fol. 52r] die susteren. Die mater sal oeck hoer conversacie maeke(n) onder die sustere(n) en(de) of en(de) toe gaen om te onderstaen of dat handwerck der sustere(n) wel voertgaet ende die ordina(n)ci wel ghehouden wort. In hoer werck sal sy hoer mede gevoeghe(n) onder die susteren nae hoer beste vermoeghe(n) op dat daer ontsich is onder die gheme(n)te, ghemene ghebreken sal sy corrigiere(n) ende gemene dinghe(n) ordinieren, in gemene en(de) in cleyne dinghe(n) en salme(n) de(n) pater niet moylick wesen, voer alle sal sy neerstich wesen nae den reghel mit guede exempele(n) wel voer te gaen ende dat ghemeene co(n)ve(n)te Ind(er) kerke inden reve(n)ter inden dormiter en(de) tot alle ander steden daer dat ghemeene co(n)ve(n)te op sekere tyden behoerlick is te wesen nae hoer v(er)moeghe(n) devoetelick tevolghe(n). Die ondermaeter sal hoer hebbe(n) totten moeder als ee(n) trouwe onderstand int gheestelick [fol. 52v] ende we(n)s die mater niet en v(er)mach by noetsaeken dat sal die ondermater v(er)vullen. Als die mater uut is soe sal sy in des maters stede staen en(de) die sustere(n) sullen hoer da(n) ghelick als die mater onderdanich wesen. Die procuratrix sal hoer hebbe(n) totten pater ende totten mater als een trouwe ondersta(n)t int tytlick en(de) trouwelicke(n) ende voersichtelicke(n) bij des paters en(de) des maters raede alle noetdruftighe dinghe(n) nae hoer vermoeghe(n) bysorghen en(de) dat ghene dat sy ontfanct en(de) uutghift sal sy neerstelicke(n) scriven en(de) daer va(n) sal sy vierwerf int iaer voer die pater en(de) die mater en(de) die neghe(n) oldste susteren reke(n)schip doe(n). Ende eens in dat iaer salmen voerden visitierer van alle schulden en(de) onschulden reke(n)schip doe(n) voer alle di(n)ghe(n) soe sullen sie vredelicken te saeme(n) leve(n) en(de) een yghelick sal syn dienste andachtich wesen. Ende die ghemeene susteren selle(n) mit hoer [fol. 53r] officianten in eendrachticheit leven sonder murmuercien ofte achterclap ende ist dat daer yema(n)t yet merct va(n) den pater ofte den mater dat niet toe verdraeghe(n) en staet dat salmen uut mi(n)ne(n) die neghen oldste te ke(n)ne(n) gheve(n) ende die selle(n) die pater ende die mater mit oetmoedicheit v(er)mane(n), ist dat sy hem beteren wel guet, ist niet soe salme(n)t de visitierer seggen, ende daer bove(n) sal niema(n)t achterspraeck maeke(n) by een peen va(n) die swaere schult. Ist dat die ondermater ofte die procuratrix ghebrecklick ghevo(n)den worden dat salmen uut mi(n)nen den pater ende de(n) mater segghen ende die sellen dat v(er)maene(n) ende corrigieren comt daer beteri(n)ghe nae wel guet comt daer gheen beteri(n)ghe nae soe salment oeck mede den visitierer seggen en(de) voertmeer en salmen daer ghee(n) afterclap va(n) make(n) by der selver pene, want die twedracht en(de) dat achterclap sy(n) saeken dat alle cloesteren [fol. 53v] ende oerden in gheestelick en(de) dat tytlike v(er)gae(n).

Van die ti(m)meringe dat XIX capittel

Oetmoedich en(de) simpel ti(m)meri(n)ghen salme(n) make(n) en(de) dat sal gheschie(n) by raet der visitierers en(de) consent van die neghe(n) oldste sustere(n) en(de) dat by ste(m)me(n). Ende wes die daer in ordiniere(n) dat sal dat hele co(n)ve(n)t van weerden holden sonder murmuracie(n) by een peen van die sware schult. In anderen saeken daerme(n) dat convents seghel toe by hoeft en(de) novice(n) toe ontfanghen toe cleden of toe p(ro)fessien renten toe coepen of toe vercopen of dier ghelicke dattet ghemene co(n)vent angaet, daer salme(n) dat ghemene co(n)vent om vraeghen en dat sal by ste(m)men voertgaen sonder murmuracien in alle saeke(n) daerment co(n)vents seghel toe behoef daer salme(n) co(n)vent in raets vraeghe(n). Ende die pater en(de) die mater selle(n) die meeste ste(m)men daer in volgen wie hyr teghens [fol. 54r] doen of rebellicken teghestaen die sellen die penitencie doen van die swaerer schult. Die susteren sellen int ghemene mit ghie(n) waerlicke luyden ende sonderlinghe mit onghelicke persoene(n) spreken dan doer een venster, ende dat in teghe(n)woerdicheit va(n) een ander suster die die mater daer toe ordiniert by een peen van die sware schult. Mit sonderlinghe vriden ende weldaders des co(n)vents om een redelicke saeck moeghe(n) die pater ende die mater mede dispe(n)sieren of oerlof gheve(n) bynne(n) te gaen. Dat convents seghel salmen naulicken sluyten inden co(n)vents kyst an welke drie sloeten sellen hanghe(n) van welke die sloetelen selle(n) hebbe(n) die die visitierer daer toe ordiniere(n).

Van der visitacie dat XX capittel

Alle iaere(n) salmen eens visitieren te mynsten en(de) nae inholt der privilegien salmen den visitatiers int gheme(n) [fol. 54v] ghehoersamich wesen. Ist datme(n) meer visitacie behoeve(n) soe salme(n) de(n) visitierers uut ende thuyt laeten brenghen op dat co(n)vents koste. Die ordinancie en(de) die carten der visitierers sullen vast holden die oversten byt v(er)lyes van hoer officie(n), die ondersaeten by die sware schult. Inder visitacien sal een yghelick syn co(n)scienci quijte(n) ende segghe(n) dat hy weet. Niema(n)t sal anbrenghen uut suspicie(n) of uut hat of nyt of uut hoere segghe(n) van een ander of hy sal segghe(n) van wye dat hyt behoert hevet by een peen van die sware schult. Niemand en sal oeck een anders ghebreck beswighe(n) daer hy wel weet dat teghe(n) die reghel ende teghen die statuten ofte teghen die ordina(n)cie der visitierers gheschiet is en(de) niet ghebetert, by der selver pene. Niema(n)t en sal inder visitaci enighe conspiraci ofte overdracht maeken teghen die pater ofte [fol. 55r] die mater of enighe andere sustere(n) dan een yghelick sal alleen nae syn conscienci anbrenghen by der selver pene. Niema(n)t en sal nae der visitacie enighe verstoeri(n)ghe maeken van dat tgheen datter anghebrocht is, of datter gheseit of ordiniert is, noch nyema(n)t sal een ander v(er)wyten van penite(n)cie noch van ghebreken daer van volschiet is by der selver pene. Een yghelick sal arbeiden tot vrede ende eendrachticheit en(de) tot een voertgae(n) van een gheestlick leven ind(er) visitacie by sine consciencie.

Van dat capittel dat XXI (capittel)

Alle viertie(n) daeghen salmen eens capittel houden. Die pater ende mater elcks hoer boerte. Int capittel sal een yghelick oetmoedelicken ende openlicke belyden dat hy teghen syne p(ro)fessi ghedaen heeft int openbaer. Niemand sal syn schult bedecken of hem ontschuldighe(n) daer hy schu[1]t [fol. 55v] heeft, by eens opter eerden toe eeten, kortelick salmen die ghebreken v(er)manen ende die goedwillighe salmen goedertierenheit ende die v(er)keerden ofte rebellen salme(n) strenglich(ei)t bywysen. Nae ghedaente der persone(n) ende der ghebreken sellen die ov(er)sten penitencie setten ende v(er)mani(n)ghe doen. Int capittel sal niema(n)t spreken dan in twee saeken syn selves schult toe belyden en(de) tot die vraeghe(n) der oversten oetmoedelicke(n) toe antwoerden. Niema(n)t en sal een ander biropen dan ut mi(n)nen. Die beropen wort en sal die selve in dat selve capittel niet weder beropen recht of hy wraeke wolde doen. Capittel saeken salmen voer alle heimelicke holde(n). Wie een beschuldicht of overseyt dat hy niet bewisen en kan die sal penitencie doe(n) nae die sware schult. Niema(n)t sal v(er)stoeri(n)ghe of kivinghe maeken int capittel by eens water toe drinken.

[fol. 56r]

Van uut te gaen dat XXII (capittel)

Alsmen by nootsaeken uut sal gaen soe salmen nae den reghel twe en twe tsamen gaen. Mit wie dat die overste ghebied daer sal een yghelick mede gaen sonder murmuracien, behoedelicken sal een yghelick he(m) hebben in gaen in staen in swighen in spreken ende in alle seeden manerliken dat nyema(n)t doir ons scha(n)daliziert wort mair doir een sedich wesen ghestichticht wort. Die sustere(n) en sellen niet van malkanderen noch by daeghe noch by nacht v(er)scheiden om alle quaet toe v(er)myde(n), want dat oech eens anders lichtelike(n) marct, ende dat hert lichtelike(n) denct voel dinghe(n) die niet quaet en syn, worden tot quaet getoeghen uut suspicie(n), overmits dat die oersaeken niet geschuwet en worden, voel dinghen geschien daer oeck int heimelick die quaet syn, die niet geschien en solden in teghen- [fol. 56v] woerdicheit eens anders. Om alle suspicie(n) ende quaet toe vermyden soe sellen die susteren altoes tsame(n) gaen

tsame(n) stae(n) tsamen sitten ende tsame(n) tslapen wa(n)t die waerheit en suect ghee(n) hoeken. Alsme(n) in die reyse is soe en salme(n) niet v(er)trecke(n) uut die wegghen, noch gheen uutwegghen soeken verder da(n) he(m) gheconsentiert en(de) oerlof gegheve(n) is by die sware schult. Niema(n)t en sal oeck langer uut bliven dan hem gheoorloft is sonder nootsaeken by die peen van die sware schult. Alsmen langer dan een nacht uut wesen sal soe sellen die susteren uitgaende en(de) thuys come(n)de die b(e)n(e)dictie ontfangen by een pee(n) va(n) die lichte schult. Niema(n)t en sal noch binne(n) noch bute(n) spraeck holden int heimelick mit onghelicke p(er)sone(n), dan alleen van biechtsaeken of in saeken die die co(n)scienci an gaen by der selver pene. Buten noch bi(n)ne(n) en sal nyema(n)t spise noch dra(n) c- [fol. 57r] ke ontfanghen sonder b(e)n(e)dictie. Niema(n)t en sal staende drincken noch mit een hant by een peen van die lichte schult.

Van die lichte schult dat XXIII (capittel)

Die lichte schult is als die susteren hoeren luyden ter kerken, ende toe reventer toe gaen, ofte des merge(n)s optestae(n) haestelicken alle dinck achterlate(n)de hoer niet en bereyden om niet toe laete te coeme(n) daer sy by tyts mit die ghe-meente hoeren toe wesen. Die inder kerken ende opter straeten syn gesichte qualicke(n) bewaert. Die lichtveerdicheit toent in lachen of in ydel woerden. Die onrustich is inden dormiter of inder kerken. Die onder dat wort goets inder kerken slaepen. Die syn boeken ofte cledere(n) ofte dat ghene dat hem bevoelen is qualicke(n) handelen of beware(n). Die eens anders dinck van syn stede verdracht ofte een ander daer om soeken laet. Die [fol. 57v] kanne(n) of potten by hoer v(er)sumenisse breken. Die spise ofte drancke laeten v(er)ghae(n) ofte storten. Die yet seyt of doet daer een ander i(n) v(er)stoert wort. Die een ander beroept daer sy des selves daechs van beroepe(n) is int capittel recht of sy wraeke wolde doen. Die voel lopt over ende om tco(n)vent sonder noetsaeke. Die v(er)sumelick ende traech is in syn ha(n)twerck. Die een gemein ghebot en(de) ordina(n)cie inbrect. Die ydelick in syn worden seker of ander onghestelicke worde(n) spreect. Die v(er)sumelicke(n) in hoer officie(n) syn. Die hoer sile(n)ciu(m) breken mit cleyne woerden. Van dese en(de) ander ghebreke(n) deser ghelick sellen die sustere(n) hoer schult spreken en(de) die sal die overste setten een disciplyn te neme(n), of een venie tedeoen of eens opter eerden toe eeten mit ghemeene spise, of groter of cleyner, swarer of lichter peninte(n)ci doen nae discreci ende onderscheit des oversten en(de) nae ghedae(n)te der p(er)soene(n) ende [fol. 58r] ghebreken. Ende des ghelicks salmen doen in alle correctie(n) en(de) penite(n)cien nae ghescreve(n). Alle lichte schulden diemen doet uut v(er)smaedenisse ende rebellicheit salmen corrigieren als die sware schult.

Van die sware schult dat XXIII (capittel)

Die sware schult is Die ombehoerlicke in schandalisacie va(n) waerlicke luyden myt waerlicke luyden kyvet. Die mit syn mede brueder of suster buten of binne(n) mit enighe smadelicke woerden kyvet. Die loghentael spreect mit voerdachticheit daer sy in begrepe(n) wort. Die syn silencium niet te holden inder ghewoenten brenct. Die syn ofte eens anders schult bedecke(n) of missaeke(n) wil of die dat bedect ende missaect. Die int capittel in een anders berespinghe ofte beroepinghe of syn selves berespinghe of beroepinghe enighe kivinghe of verstoeringhe maect. Die een ander syn schult [fol. 58v] daer hy ofte sy voer volghedaen heeft spittelick of spottelick verwyet. Die van syn overste ofte syn mede brueder ofte suster achterclap spreect uut quade v(er)moet en(de) dat tot die ghene dies niet betere(n) en mach. Die heimelicke saeken des capittels v(er)treect ofte vercalt tot waerlicke luyde(n). Die syn overste ofte mede brueder ofte suster enighe schandelicke dinghen op ofte over seyt dat men mit tuyghen niet bewisen en mach. Die mit onghelicke p(er)sonen heimelicke spraeke holt sonder oerlof, ende sonderli(n)ge van oneerlicke dinghe(n) spreect. Die dat convent heimelicke schulden maect sonder oerlof. Die voer een ander borch wert. Die ghyft of nimt enighe tytlicke di(n)ghe(n) sonder oerlof. Die yet int heimelicke(n) bute(n) of binne(n) maeke(n) laet sonder oerlof. Die heimelicke sloetelen holt van sloeten daer hy gheen beveel van en heeft. Die va(n)den [fol. 59r] dormiter blyft slaepen sonder oerlof. Item alle die punten die voer gheseyt syn ind(er) statute(n) ende v(er)bonden syn tot die penitencie van die sware schult, voer die ende voer dese sal die ghene die hem selve(n) beschuldicht drie daeghen vasten toe bier ende toe broede ende dan soe sal hy of sy opter eerden eeten ende drie discipline(n) salmen nemen va(n)den neghen oldsten. Ende drie missen elck op sonderlinghe daeghe(n) salme(n) staende hoeren in dat middel vander kerke. Die van een ander beroepen woert die sal een dach van penitencie meer doen.

Van die swaerer schult dat XXV (capittel)

Die swaerer schult is die openbaerlick ende versmadelick onghehoersam is synen overste binne(n) of buten. Ofte die wredelick daer mede kyvet. Die uut boesheit een ander slacht of quetsset. Die onsuverheit doet heimelick of apenbaer. Die enighe [fol. 59v] hoeftsonden doet int openbaer. Die eyghe(n) guet holt int heimelick ofte int openbaer. Die onrechtelicke enighe conspiraci ofte overdraecht maect teghen syn overste(n) als dat sy sonder hoer schult beschaemt ofte of gheset moghe(n) woerden en(de) als dan onerlicken dinghen an brenghe(n) ofte v(er)sieren die sy niet waer maeken en willen noch en moeghen. Die in enich van dese punten verwonnen wort, die sal een maentlang die minste

wesen inden conve(n)te ende in die selve tyt en sal sy nyema(n)t toe spreke(n). Ende alle daeghe(n) inder maente sal sy een disciply(n) nemen van alle die professide susteren. Alle daeghe(n) sal sy opder eerden eeten en hoer broet sal grover wesen ende hoer dranck sal water wesen, ende dat overloep van hoer spise en(de) va(n) hoer drancke en sal niet ghemenghet worden onder die spise en(de) drancke der susteren want sy hoer niet ghevrees en he- [fol. 60r] vet overmits die schult te woerde een litmaet des duvels soe sal sy ende al hoer nuttinghe v(er)scheiden wesen al soe lang als sy mit weerdighe penitencie niet werder comet tot dat gheselschap der schapen chr(ist)i. Als die susteren totter ghetyden gaen in of uut die kerke soe sal sy voer die doire legghe(n) en(de) laeten die susteren over hoer gaen. Item die i(n) dese punten ghebrecklick ghevonden wort die sal niet totten heilighen sacrame(n)te gae(n) ofte gheen pays ontfanghen al soe lange als sy in penite(n)cie staet. Een heel iaer sal sy wesen dat sy gheen ste(m)me sal hebben int capittel. Die overste sal nochtans aen syen die oetmoedicheit ende ghelaete(n)heit des gheens die in penitencie staet, ende vi(n)den sy daer merkelicke berouwe en(de) beteringhe in soe sellen sy die penitencie moeghen verlichten ende daer toe sellen die ghemene susteren mede bidden. Die o(n)suverheit willen [fol. 60v] wy dat swaerlicker ende langher ghepinicht sal worden.

Van die alder swaerste schult dat XXVI (capittel)

Die alder swaerste schult is, die die schult niet en vrees te doen en(de) die pe[ni]tencie mit rebellicheit niet en wil ontfange(n). Die anstaende sondicht en(de) syn schult niet en wil bekenne(n) en alle penitencie v(er)smaet dedoen. Van desen heb wy dat ghebot ons heilighe(n) vaders sinte augustyn dat wy die van onse gheselschap sellen werpen. Ende die apostel seit die naeder bestraffinghe een v(er)hart mensche niet en mach trecken tot penitencie, die sellen wy schuwe(n) als een ketter. Desen salmen hoer habyt uut trecken ende werpen hoer in een kerke naer daer sy sal legghe(n) al soe langhe als die discreci ende dat onderscheit der overste(n) ende neghen oldste sustere(n) dat ke(n)ne(n). Inder kerkenae sal hoer spise en(de) drancke wesen [fol. 61r] by der selver discrecie nae dat sy syen dat sy syen dat sy hoer betert ofte verarcht.

Van die daer v(er)lope(n) dat XXVII (capittel)

Wie dat syn habyt verwarpt ende uut den cloester loepet, is dat sy in viertich daeghen niet weder en coemet soe salmen hoer inden ba(n)ne doen. Ist dat sy hoer selver ontfarmet ende weder koemet soe sal sy doen die penite(n)cie van die swarer schult naeder discreci en(de) onderscheit der ov(er)sten. Ist dat sy enighe oneerlike bute(n) den convente bedreven hevet daer sal sy sonderlinghe penitencie voer doen nae der gheleghenisse des misdaets. Die tyt die welcke sy is uuter oerden in apostasie en sal niet gherekent worden inder langheit va(n) iaere(n) die sy inder oerden gheweest hevet.

Vander ghemene ghehoersaemheit XXVIII (capittel)

Naeder professie vander oerden sellen die ghemene brueders ende susters [fol. 61v] ghehoersam wesen totter doet toe dat is i(n) alle dat ghene daer die reghel ende dese voergheseyde statuten ons toe verbynden. Ende oeck mede salme(n) ghehoersam wesen in alle betaemelicke en(de) eerlicke(n) dinghe(n) die teghe(n) god ende syn ghebot niet entrecke(n). Niema(n)t en sal hem van die gehoersaemheit ontschuldichghe(n) noch onwillich maeken int ghene des hy v(er)mach by een peen va(n) die swaere schult. Niema(n)t en salmen o(n)maetelicke(n) dinghen des syn krancheit niet en v(er)mach verghe(n), als dat ghebreck syns onvermoghens openbaer is. Dese voerghescreven statuten sal een yghelick holden nae syne(n) v(er)moeghen tot een voerstarkinghe des gheestelicken levens ende salicheide der zelen. Ende alle guede ghewoe(n)ten die ons vander eenicheit der voergheseyder statuten niet en v(er)trecke(n) die salmen holden byder ordina(n)cie des vi- [fol. 62r] sitieres ende der oversten. Ende die ghewoe(n)ten die en twiste ofte een v(er)scheidinge maeken vander eendrachticheit der susteren ofte bruederen, die sal niema(n)t voertsette(n) ofte voirsterken by een peen van die sware schult. Wye hyr teghens spreect of murmuried ofte teghens doet die sal die selve penitencie doe(n), wye dat syn reghel en(de) statute(n) wel holt die sal van god wesen ghebenedyt hyr inder gracie(n), hyr namels inder ewigher glorien Amen.

